

I gamle fotefar

ØYER OG TRETTEHISTORIELAG
2007

Innhold

Kjære leser	Redaksjonen	5
I akt for det som var og er	Josef Strand	7
Historia åt Sør-tretlingsfesten	Steinar Koen	8
Velkomme åt Sørtrettlingsfesten 2007	Steinar Koen	11
Da Øyer ungdomslag vart lagt ned i 1942	Ola T. Rybakken	14
Pokerregle	Josef Strand	16
“Kjens-folk” Ei kunstnerinne borti skogen	Adolf Skramstad	17
Historien om E & K Aronsveen	Ola A. Rangseter	23
Navneskikk		36
Med toget til Tretten stasjon, ankomst 13.13	Knut Steigård	37
Hilsen fra en vandringsmann	Knut Steigård	42
Takk for i sommer	Josef Strand	43
Utdrag fra Storelgen	Johan Jensen	44
Ei framstegskvinne på Tretten, Karen Botterud	Kristian Pålstrud	49
100- års festen ved Vik skole	Karen Botterud	51
Prolog ved åpning av Tretten gamle hjem i 1955	Karen Botterud	53
“Bekjendtgjørelse”	Halvor Strangstad	55
Gamalt frå Øyer	Kristian Kvardal	57
Botterudmoen - utdrag fra boka	Kristian Pålstrud	59
To husmannsguter frå Tretten som vart prester i Amerika	Kristian Pålstrud	61
Tømmerhesten “Pelle”		63
Æresmedlemmer	Redaksjonen	64
Ein ordhittug mann		67
Prolog	Josef Strand	68
Bøker til salgs	Redaksjonen	69

Kjære leser!

Høsten er kommet, en sommer er over! Sommervandringene “I gamle fotefar” denne sommeren ble lagt til fjellet, til gamle minnesmerker, fangstanlegg og setrer. Fem turer med interessant historie, og sosialt samvær, ble gjennomført. Takker Hans K. Lien, Johan Rybakken, Halvor Strangstad, Gudmund Sveen og Ola Hjelmstadstuen hjertelig for god guiding og spennende historiekunnskap på turene.

Redaksjonen følger denne tråden i årets utgave av “I gamle fotefar”. Indirekte og direkte er Øyerfjellet sentralt i flere av årets historier. Flere av bidragsyterne dette året viser gjennom sine artikler og fortellinger, noe om hva Øyerfjellet har betydd, og fortsatt betyr for oss. Ellers er stoffet variert med hensyn til innhold, volum og gammel/nyere historie. Vårt håp er at flest mulig vil finne noe å glede seg over.

Redaksjonen takker for alle bidrag til årets utgave av “I gamle fotefar”. Historielaget er takknemlig for god oppslutning. Oppfordrer alle som har noe å fortelle om å fortsette og bidra til flere utgivelser.

Øyer, oktober 2007

Redaksjonen

Forsidebildet viser Hans Hagen.

av Josef Strand

I akt for det som var og er

*Folk kom og gjekk - i det gamle sèl.
Vi går - og kjem - i det nye.
Gamelselet fortalde så mangt.
Truleg vil det vel føre for langt
om vi skulle lye - og tyde.
Budeilokk og budeisongen
lyer over setergrend.
Svar frå ku - og bjølleklangen
nermer seg - så smått om senn.
Vindsus nynne over blømande kve.
Ungdyr ligg og gonje seg
ved setergrind og lè.
Frå leitom stryk det på våre strengjer
høgfellssongar med rare refrenger.
Unge ættlèd går og trår her
i den nye framtids dag.
Akte det som er - og var. -
Sjøl vår nytid av idag
er så fylt av runemerkjer.
Vi går i gamle - fote-far-
nå-som før - på råk og rekster.*

Historia åt Sør-tretlingsfesten

Nå som Sør-Trettens og Gudbrandsdalens store folketaler og forteller ikke lengre er blant oss, stilles det et stort krav til oss at vi ivaretar historia om Sør-Tretlingsfesten og dens opprinnelse så korrekt som mulig. Skal vi klare å opprettholde denne helt spesielle festen, må vi sørge for at også de neste generasjoner skal ha mulighet til å få høre om, sette seg inn i historia og kanskje få sjansen til å "kjenne" litt på stemningen fra Lunnstuggua inni Djupslia på førjulsvinteren i 1920.

Med bakgrunn i overstående har jeg gått gjennom protokoller, jubileumstaler og i tillegg hentet inn opplysninger om personene og oppdraget de var ute på, slik at det skal bli så tett opp til det virkelige hendelsesforløpet som mulig etter så mange år.

På den tida var det helt vanlig å høste av fjellets goder på alle måter, det var lenge før dyrkinga hadde starta opp, og det var derfor mange som drev med "raskeslått" etter elver, bekker og myrer, og likedan sankt starr, lauv og måså som vart lagt opp inni fjellet, og senere hentet hjem og brukt som for. Den tida som nå, var det folk i "transportbransjen" som drev på som kjørkarer. Dette spesielle kjøreoppdraget, som er blitt bakgrunnen for så mye moro, foregikk inni fjellet, med Lunnstuggua i Holma i Djupslia som base, seinhøstes eller like innpå jul. Historia er beskrevet på to forskjellige måter: En versjon går ut på at disse 4 – 5 karene kjørte materialer fra Djupslia til Øver-Åsta, der Ole Monsløyken skulle sette seg opp fiskebu, og en annen sier at de samme karene var på samme sted, men drev med forkjøring. Sannsynligvis er begge versjonene riktige. For praktiske, som folk var nødt til å være på denne tida, så kjørte de antagelig-

vis materialer innover og for tilbake. Jeg har vondt for å tro at disse karene kjørte "tomreipes" når det kunne unngås.

Det finnes også forskjellige beskrivelser om hvem som var i Djupslia på kjøreoppdraget den gangen. Nærmere undersøkelser tyder temmelig sikkert på at det var: Ole Monsløyken, Ola Nilsenget, Arne Brun og Paul Strangstadstuen som hadde oppdraget. Ellers er det svært mye som tyder på at Ola Bergseth kom etter innover for å hjelpe til med kjøringa. Det er sagt at karene lå i Djupslia en 5-6 dager.

Det var stallplass for 4-5 hester, og et utmerket utgangspunkt både for materialunning og forlunning. Alle vet vi jo at på senhøsten og innover mot jul er dagene korte og kveldene lange så langt inne i fjellet. Det er svært sannsynlig at det ble en del kveldstimer med både tullprat og kortspill. Datidens store kortspill var "beitplukk" eller 5-kort, og siden det var smått med penger, ble det spilt om kaffekopper. Det ble nok etter hvert mye "kaffegjeld" på enkelte, og det sies at en alene hadde tapt 40 kaffekopper. De andre syntes etter hvert at det var "heilt utta meining" at en person skulle behøve å betale så mange

kaffekopper helt alene. Der ble nok spiren til festen vi fortsatt arrangerer sådd, for de ble enige om å "shillinge-ehop", til kaffespleis i Bjørkholt.

Da kjøreoppdraget var avsluttet og karene var vel nede i bygda, fortalte de om planene til Anton Landgård. Han, syntes dette var en glimrende ide, som han også ville være med på. Invitasjoner gikk ut til kjerringer, kjærest-er, naboer og andre Sør-tretlinger om fest i Bjørkholt. Festen skulle holdes rundt 13-helgsløite, og seinest 20-dag jul. Datoen på

den første festen ble bestemt til 13.januar 1921, altså 20-dagen. Festen ble en realitet, og historiens første Sør-tretlingsfest var et faktum. Dansemusikk ble også bestemt, og musikere var Ole Svendsen på Spjutvollen og Otto Moheim fra Kanan. Tidligere nedtegnelser forteller om en riktig god fest, med mye dans og rikelig med bevertning. Den beste historiske dokumentasjonen på at denne første festen var en god fest må vel være at festen har gått uavbrutt i 86 år nå i 2007.

Hvem var så disse karene:

Ole Monsløyken

Ole var småbruker i Monslykkja like sør for Skogstad. Karen Marie og Bjørn Sperre Olsen bor i Monslykkja i dag. Det var Ole som skulle ha materialer innover til Øver-Åsta for å få reist opp ei fiskebu. Ole reiste et par år senere til Amerika. Den opprinnelige Monslykkjebua ble brent ned av tyskerne under krigen. Det er for øvrig Beathe og Stein Erik Blomberg som har bua i dag.

Ola Nilsenget

Ola hadde bruket Nilsenget som ligger nedafor Strangstadstuen. Bruket er oppkjøpt og ligger nå under Strangstadstuen. Ola var oldefar til Ola Hjelmstadstuen.

Paul Strangstadstuen

Paul var datidens bruker i Strangstadstuen, og bestefar til Pål som driver i dag.

Arne Brun

Arne var en av fem søsken, Jon, Arne og Anna Brun som drev Oppistuggun Stalsberg sammen, en som emigrerte til Amerika og Amund som var politimann i Oslo. Det er Hilde og Knut Erik Kjørstad som eier og driver bruket i dag.

Ola Bergseth

Ola var maler, og bodde i Bergseth like nord for Bådstø, han var ofte med som kjørkar når det var lavsesong for maling.

Anton Landgård

Anton og Bernhardt Landgård drev Landgård sammen, og Anton var far til Mari Bådstø og Eldrid Bråstad.

Ole Svendsen

Ole bodde på Spjutvollen omtrent akkurat der Inge Nygård har bygd seg hus. Ole drog belgen på orgelet i Trette-kjorkja. Han var han en usedvanlig musikalsk begavelse, med fele

Bjørkholt

som sitt hovedinstrument. Ole var oldefar til operasangerinnen Tanja Irene Leine og bestefar til Inger Lise Romsås (Mosveen).

Otto Moheim

Otto spilte også fele, og ofte sammen med Ole. Otto var bruker i Moheim i Kanan og han er oldefar til Trond, Stig og Gunn Løken.

Andre spesialiteter - Bjørkholt

Det var det gamle kommunelokalet i bygda, med bank, festsal og egen fengselscelle i kjelleren. For de uinnvidde, så er det den gamle antikvitetsbutikken til Letrud.

Diplomatdressen

Den etter hvert så berømte Diplomatdressen har også ifølge Hans Hagen, sin helt spesielle historie. Arne Bruns bror, Amund var politimann i Oslo. Han fikk spesialsydd denne flotte Diplomatdressen til sitt bryllup den 23. juni i 1921 hos skredder H.Mehren.

Da dressen ikke skulle brukes mer etter bryllupet, gav Amund, god Sør-tretling som han var, dressen til den som skulle lede Sør-tretlingsfesten. Den har nok vesentlig vært båret av Hans Hagen, og det er ikke for hvem som helst å kunne "aksle" denne dressen etter at den gode Hans har vært festleder iført dressen.

Kilder: Protokollene fra Sør-trettenfesten, Festtalene til Josef Strand og Hans Hagen. Og supplerende notater og opplysninger etter Ragnhild Holmen v/Ole Holmen

Bilde av Hans Hagen med diplomatdressen

av Steinar Koen

Velkomme åt Sørtrettlingsfesten 2007

“På veigne tå årets festkomite har e glea tå å ønsje velkomme åt dein 86. Sørtrettlingsfesten i historia.

Dein fyste vart arransjert den 13. januar i 1921, å i kveill æ re dein 13. januar 2007. Altså, sjølvste tjugendagen. Dæ æ nesten som historia sie: Festen skulle væra ve 13-hælg-sleite, å seinest 20-dagen. Døm sie at historia bli teill ættehårt, å slek æ re au på Sør Trætte. Nåån går uttur tia, å nye kjæm attåt - å bli ættehårt mæ på Sørtrettlingsfest. Dæffer æ re au ækstra stas å få væra ein del tå denne festen som over så mange år ha utvikla se teil å bli ei historie ti se sjøl, mæ stadig nye Sørtrettlinger som æ mæ å tæk vare på denne tradisjon.

Nå ska ingen tru at e eingong ska prøve å sætta føten mine ti de fotefaran som vår eminnente tidlegere festleder gjønno mange år ha sætt. Åt dæ æ e slett itte stor nok på føtom.

Men som e ha sagt: Tia går, å samfunnet endre se mæ dein. Dæffør æ re på ein måte ein ny epoke vi går inn ti nå. N keinn si at fjordåret va år null, å nå æ vi inne ti år 1, ti einn ny historisk bolck.

Festen ha vore arransjert utta unntak i 86 år, å nå æ re vårt ansvar å føre tradisjon videre. Dæ æ itte akkurat nå tung bøl å skulja videreføre einn go fest, men når vi tenkje ætte, å hugse på bakgrunn, å historia bak fæsten, så ser vi at vi har eitt stort ansvar.

Einn klok meinn sa ein gong: ”Bli vi historie-lause så har vi heillan itte nå framtí”. Å slek æ re mæ denne festen au. Klare vi itte å ivareta historia om karan inni Djupslia for 87 år sea, så vil festen reduseres teill å bli einn heilt vanle ættejulsfest som likke gjeinne kein gå teil grunne, som de andre juleballan som vi ha haft på Trette.

Dæffer vil e au takke røkk eille sammen som æ hær i kveill, før at døkk vil væra mæ å bæra denne spesielle tradisjon videre, før dæ æ akkurat dæ vi gjær. Bådde på tur åt festen, mæ vi æ hær, å itte minst på veigen hematt, æ vi mæ å læggå de goe historian, som vi å ætteslektan kein væra mæ å lage på å skrasle åt om nåån år. Så nå vil e bea eille sammen om å reise se, å væra mæ på einn stor skål for eille de Sørtrettlingsfestan som ha vore, å like-eins før de festan vi ska ha i mange, mange år framover!

SKÅL, Å VÆLKOMME PÅ
SØRTRETTLINGSFEST ”

Sør-Trettenfesten 1921 - 2007

Årstall:	Dato:	Sted:	Ant:	Mat:	Jub:	Festleder:	Diverse:
1921	13-Jan	Bjørkholt		Korgfest			
22-39		Bjørkholt					Ingen dokumentasjon
1940		Bjørkholt					Ingen dokumentasjon
41-45		Rundt på S.T					Ingen dokumentasjon
1946		Bjørkholt		Første festen m/varm mat	25 år		
47-58							Ingen dokumentasjon
1959	10-Jan	Eriksrud	136	Pølser fra Bjerke		Erik Haugen	
1960	9-Jan	Eriksrud	200	Koltbord		Josef Strand	
1961	7-Jan	Samfunnshuset	260	Pølser og øl	40 år	Johan Bådstø	
1962	6-Jan	Samfunnshuset	225	Pølser og øl		Knut Botterud	
1963	5-Jan	Samfunnshuset	150	Pølser og øl		Magnus Kristiansen	
1964	11-Jan	Bådstø	148	Medisterkaker		Erik Bråstad	10,-kr
1965	9-Jan	Bådstø	82	Pølser og øl		Sigurd Simengård	13,-kr
1966	8-Jan	Bådstø	123	Kjøttpudding		Ola Kråbøl	13,-kr
1967	7-Jan	Bådstø	108	Lapskaus		Rolf Haug	15,-kr
1968	6-Jan	Bådstø	86	Kjøttpudding		Olav Pålsrud	17,50kr
1969	11-Jan	Bådstø	92	Pølser og potetstappe		Johs. Wangen	18,-kr
1970	17-Jan	Bådstø	101	Kjøttpudding		Hermann Øverhaug	21,-kr
1971	9-Jan	Bådstø	189	Suppe, skinkesteik, surkål	50 år	Erik Haugen	30,-kr
1972	8-Jan	Bådstø	161	Kjøttstuing		Ola Brendløkken	25,-kr
1973	13-Jan	Bådstø	165	Pølser		Osvald Frydenlund	28,-kr
1974	12-Jan	Bådstø	152	Pølser		Oddvar Stensrud	
1975	11-Jan	Bådstø	152	Pølser og øl		Asm. Strangstadstuen	
1976	10-Jan	Samfunnshuset	171	Spekemat og rømme		Bjørn Reistad	
1977	8-Jan	Samfunnshuset	200	Spekemat og rømme		Hans Hagen	Første m/Diplomat?
1978	14-Jan	Samfunnshuset	200	Spekemat og rømme		Hans Hagen	
1979	13-Jan	Samfunnshuset	250	Spekemat og rømme		Hans Hagen	
1980	12-Jan	Samfunnshuset		Spekemat og rømme		Hans Hagen	
1981	10-Jan	Samfunnshuset	256	Spekemat og rømme	60 år	Eldrid Landgård	
1982	9-Jan	Samfunnshuset	206	Spekemat og rømme		Ola Prestegarden	

Årstall:	Dato:	Sted:	Ant:	Mat:	Jub:	Festleder:	Diverse:
1983	8-Jan	Samfunnshuset	206	Pølse og potetstappe		Hans Hagen	
1984	7-Jan	Samfunnshuset	208	Pølser og potetstappe		Hans Hagen	
1985	12-Jan	Samfunnshuset	180	Pølser og potetstappe		Hans Hagen	
1986	11-Jan	Samfunnshuset	150	Spekemat og potetsalat		Hans Hagen	120,-kr
1987	10-Jan	Samfunnshuset	172	Spekemat og potetsalat		Hans Hagen	135,-kr
1988	9-Jan	Samfunnshuset	158	Spekemat og potetsalat		Hans Hagen	
1989	7-Jan	Samfunnshuset	135	Spekemat og potetsalat		Osvald Frydenlund	150,-kr
1990	13-Jan	Samfunnshuset	168	Spekemat og potetsalat		Hans Hagen	140,-kr
1991	12-Jan	Samfunnshuset	300	Elgsteik og iskake	70 år	Hans Hagen	
1992	11-Jan	Samfunnshuset	203	Spekemat og potetsalat		Hans Hagen	145,-kr
1993	9-Jan	Samfunnshuset	184	Spekemat og potetsalat		Hans Hagen	160,-kr
1994	8-Jan	Samfunnshuset	141	Spekemat og potetsalat		Hans Hagen	170,-kr
1995	14-Jan	Samfunnshuset	112	Spekemat og potetsalat		Hans Hagen	180,-kr
1996	13-Jan	Samfunnshuset	129	Spekemat og potetsalat	75 år	Hans Hagen	190,-kr
1997	11-Jan	Samfunnshuset	115	Spekemat og potetsalat		Hans Hagen	190,-kr
1998	10-Jan	Samfunnshuset	112	Spekematbuffé		Hans Hagen	200,-kr
1999	9-Jan	Samfunnshuset	109	Spekematbuffé		Hans Hagen	200,-kr
2000	8-Jan	Samfunnshuset	108			Hans Hagen	220,-kr
2001	13-Jan	Samfunnshuset	205	Elgsteik og multekrem	80 år	Hans Hagen	275,-kr
2002	12-Jan	Samfunnshuset	179	Spekematbuffé		Hans Hagen	225,-kr
2003	11-Jan	Samfunnshuset	192	Spekematbuffé		Hans Hagen	
2004	10-Jan	Samfunnshuset		Spekematbuffé		Hans Hagen	250,-kr
2005	8-Jan	Samfunnshuset	140	Spekematbuffé		Hans Hagen	250,-kr
2006	7-Jan	Samfunnshuset	134	Spekematbuffé		Einar Odden	260,-kr
2007	13-Jan	Samfunnshuset	131	Spekemat og potetsalat		Steinar Koen	250,-kr
2008							
2009							
2010							
2011					90 år		

av Ola T. Rybakken

Da Øyer ungdomslag vart lagt ned i 1942

Før krigsåra var det, såvidt eg hugser, fire ungdomslag i Øyer. Kan hende var det fleire på Tretten også, men eg skal berre nemne laga i Øyer, som eg kjenner til.

Det var Øyer kristelige ungdomsforening, som hadde møtene sine i Prestgarden. Det var to "politiske" lag, Øyer bondeungdomslag og Øyer arbeiderungdomslag, og det var det "frilynte" Øyer ungdomslag. Det er dette siste laget eg skal skrive litt om, etter som det var der eg som 17-18 åring vart medlem. At eg just vart medlem der, kom sikkert av, at det ungdomslaget var særleg "dominert" av ungdom frå vestsida, eller baklia som vi sa den tida.

Eg minnest fleire som var formenn før krigsåra: Arne Kolbustuen, Kolbjørn Floberghagen, Arve Nymoen i 1940 og eg meine å hugse at Sverre Oppjordsmoen var formann før desse tre. Sjølv vart eg formann i 1941, berre 21 år. Dette var eit ombod eg hadde til laget vart lagt ned året etter. Dette arbeidsåret var nok det vanskelegste i lagets historie. Eg hugser, millom anna, at eg vart innkalla til eit hemmeleg møte på ein kafé på Tretten. Det var fleire formenn frå laga i Sør-dalen tilstades. Ein mann frå Oslo kom og orienterte oss om stoda, og at nasistane nok ville "prøve" å opplyse oss om det "Nasjonale partiet". Seinere same hausten var det årsmøte i Gudbrandsdal ungdomslag på kommunelokalet i Gausdal. Liv Sundby og eg var der som utsendingar frå Øyer. Styret i Gudbrandsdal ungdomslag den tida var Åmund Elveseter, Sigurd Haraldseid, og Ole Arnfinn Toregersrud. Alle desse var tilstades på møtet. Midt under møtet kom to NS-menn, og ville ha ordet. Eg hugser at

Elveseter som da stod på talerstolen, tydeleg irritert svara: "Døkk får gje tål til eg er ferdig". Etter at han var ferdig fekk han stor applaus. NS-mannen som så fekk komme fram med sitt innlegg om Nasjonal Samling, fekk ingen aplaus da han var ferdig. Møtet skulle fortsette dagen etter på same staden, men oss imellom vart vi enige om å halde fram på garden Bauker, der fleire av oss skulle overnatte. Slik vart det, og der fekk vi ingen ubudne gjester.

Øyer ungdomslag vart lagt ned.

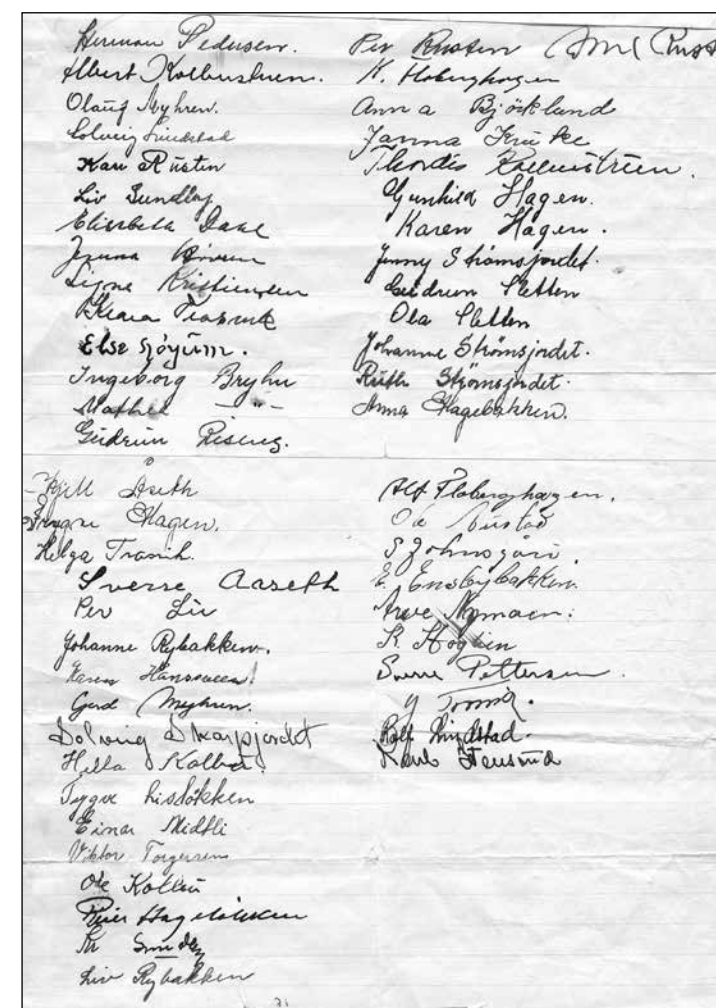
Vi vart enige om at hvis laga synes det var ei løsning på NS-preset, kunne vi intil krigen var slutt, legge ned laget, og slikt vedtak vart gjort. Siste møte i Øyer vart fastsatt til den 15. april 1942. Eg var formann i laget den tida, men vart sengeliggende med høg feber, og kunne ikkje vere med på dette "historiske" møtet. Vi får nå sjå på det som "hell i uhell". Hadde eg vore frisk, ville ingen nå fått visst noko om dette møtet. Etter møtet fekk eg ei svært så hyggelig helsing med "mange godord og takk", med namna på alle som hadde vore med på møtet.

Etter som eg framleis har dette, vil eg her ta med alle namna på dei som var tilstades på Tingberg den kvelden: Hermann Pedersen, Albert Kolbustuen, Olaug Myhren, Solveig Skarpjordet, Hella Kolbu, Trygve Lisløkken, Einar Midtli, Viktor Torgersen, Ole Kolbu, Rolf Hageløkken, Kr. Sundby, Liv Rybakken, Alf Floberghagen, Ole Austad, S. Johnsgård, E. Ensbybakken, Arve Nymoen, K. Høglien, Sverre Pettersen, J. Trosvik, Rolf Lindstad, Karl Stensrud.

Arne Rusten, Kolbjørn Floberghagen, Anna Bjørklund, Janna Kruke, Tordis Kolbustuen, Gunhild Hagen, Karen Hagen, Jenny Strømsjordet, Ruth Strømsjordet, Anna Hagebakken, Kjell Åseth, Trygve Hagen, Helga Trosvik, Sverre Åseth, Per Lie, Johanne Rybakken, Karen Hansveen, Gerd Myhren, Solveig Skarpjordet, Hella Kolbu, Trygve Lisløkken, Einar Midtli, Viktor Torgersen, Ole Kolbu, Reier Hageløkken, Kr. Sundby, Liv Rybakken, Alf Floberghagen, Ole Austad, S. Johnsgård, E. Ensbybakken, Arve Nymoen, K. Høglien, Sverre Pettersen, J. Trosvik, Rolf Lindstad, Karl Stensrud.

Det gamle kommunehuset på Tingberg, bygd 1915.

av Josef Strand

Pokerregle (under krigen)

Døm kom der sammen i Øverbygda
så jamt om kveillan og spelte kort.
Det var så trivleg å ta ein poker
når dagens arbeid va frå-seg-gjort.

Som oftest vart det så reint for mange
men jamnt det hendte det vart for få,
fem ved bordet va beste laget
i fall at poker'n han skulle gå.

Og det va gamleste Bleka-guten
og Øverjorde'n og Strand'n med,
og'n Jon i Prestgar'n og Haugjeguten
og gamle Trettengen va oftest med.

Døm åpna potten med par i knikter
og damer, konger og par i ess,
ofte vart det på inngitt tress.
Døm baud på osett og sto med sett,
døm brukte åpning og jekken gjekk.

“Nå dreg vi kort,” sa'n Trettengen
sjøl så satt'n tett.
“Gje med kort, men fort,” sa'n Haug'jen
“eg vil skreille'n opp!”
Men Bleka'n dro på hus og sa:
“Eg får visst ta ein topp”.
Prestgardsguten la på pipa
og Bleka'n likeså.

Døm baud ein jekk, men Strand sa nei,
han hadde “fløsh” og trekke på.
Og Øverjord'n kjøpte eitt
men kasta eille etterpå.
Hå han da fekk det ingen veit,
det vart vel helst ein sprokkjen streit.

Men så dro han opp av lomma si
ei øskje snus og sendte rundt
om fleire ville ha,
og Haugjen kasta pipa da, -
han drogs med tabakksorger.
“Nei, ha du snus? Nei, det va bra!
Det er full “Gøteborger”?

Og røyken stinn i stuggu'n sto,
døm røykte pipe, spytta snus,
men Haugjen potten inn han dro,
han hadde just fyllt hus.
Døm baud på par og tress og streit,
og kasta og kjøpte på joker,
men ofte døm bløffa og potten fekk,
for slekt er lovleg i poker.

Slik satt døm da og spelte kort
og klukka ho vart mange.
Men Bleka'n drog ein diger pott,
han synte fire lange. -
Ja, trufast døm ved bordet satt
og spelte kort den heile natt,
og da døm gjekk - døm undrast ratt:
“Hå ti ska vi ta en jekk - pott att?”

av Adolf Hedevarð Skramstad

“Kjens-folk”

Adolf Hedevarð Skramstad (25.5.1865 - 3.2.1927), var telegrafist og kontorist ved jernbanen i noen år, men sluttet, og levde senere som forfatter og journalist. Mest kjent er han blitt for sine troverdige og morsomme folkelivsskildringer fra Hede-marken, skrevet på et treffsikkert hedemarksål.

I boka “Kjens folk”, utgitt 1924, skriver han
det han kaller “skildringer”. Ei av historiene
“Ei kunstnerinne borti skogen” er skrevet
nærmest som et lørdagsportrett. Historien
forteller om Maren Staleng og Marit Moen
f. Rønningen. (1837 - 1917), som var kunst-
nere med sin tågfletting.

Disse kvinnene er tidligere omtalt i “
I gamle fotefar” - 1998, gjennom Fredrik
Enge's historie om “Tågfletting, ein gamal
husflid på Tretten.” Redaksjonen har mot-
tatt Skramstads historie fra Sverre Søgaard.
Denne historien har en annen innfallsvinkel,
er skrevet på hedemarksål og fortalt med en
frodig fortellerevne som etterlater seg både
humor og vemod. For spesielt interesserte kan
det være mulig å se nærmere på Skalmstads
forfatterskap. Han har skrevet en rekke bøker
og artikler på hedemarksål. En oversikt over
hans forfatterskap finnes på hans nettside.

Ei kunstnerinne borti skogen

Samarn 1887 kom je en dag ranglen opaat
Hjelmstadsetra paa Brænnlia i Tretten østfjell.
Je skulde få vara der en otte dar og førdrive
tia med aa gaa budeia telhaande med å høgge
einkraakaa og bæra'n inni pesroa, hjelpe tel
aa faa sæt bølingen paa rett kjø om moraan
og faa'n pent innat om kvælln og mere slekt,

og før resten skulde je faa eta rømme, drikke
mjølk og suge fjelluft, saa mye je hadde rom
aat. Da je skulde ha velkomstkaffen med fløt-
vafler, slek det støtt er skikken paa sætra, sætte
budeia frampaa borde et sokkerfat, som va
saa smellanne fint og pent, saa je nesten itte
kunde, faa aua ta det. Det va itte okke ta sølv
hell gull, itte ta gammeldags fint postlin hell;
det va flette ta tæger og saa nett fraasiggjort,
saa'n skulde tro, det hadde kømi bortantel
fraa Japan.

- Haa ho hadde faat detta sokkerfate ifraa?
- Jo, detta hadde ret a Maren Stalengt gjort.
- Hu Maren Stalengt!?
- Ja, kjinne du itte a Maren da, kropp?
Budeia glåmte paa mig, messom a vilja spørja,
om je va vettlaus hell haa som felte mig, sea je
kunde spørja saa nautende domt. Nei. hassen
kunde je det da?
- Hørt slek tull da. Æille menneskjer kjinne
naa fel a Maren lel
- Aa var a fraa hu da?

Jo, hu bodde da i bygda, ti ei lita stuggu, var
gift og æilt som var, hadde det smaatt og drev
med detta tægerarbe i fritida. Men naa hadde
a Maren ei a va skyll, ho hette Marit Rønning-
gen: hu bodde og ni'i bygda ti ei ørlita stuggu,
og hu va enda flinkere tel detta arbe. Dessa to
skulde du tala ved, kropp! - -
Je va tida mi ut oppi sætra, hjæl'te tel det je

kunde, fekk sokker haar dag ta detta fine fate, tenkte paa a Maren og a Marit, som va saa flinke tel aa flette, og som je gjine vilde helse paa; men en vakker dag strauk je sørover at uten aa ha gjort det. Det fekk vara tel en æin gong.

Det skulde gaa mye aar - lange aar - førenn je træfte på en ta dom; je va nok oppi Tretten en og æin gongen, men da hadde je det saa styggende trabelt med aa prate stuggua full ihop med'n Ola Hjelmstad, saa je væinns itte mer paa en gong.

Men saa va det et aar - en tile og vakker høstdag - at je fann paa aa ta en tur fraa Hjelmstad nedover lia før aa finja a Marit Rønningen. Je fekk unnerretning om, at ho skulde bo ti ei lita graa stuggu med skog kringom, og demer la je ivæg, gjennom hagar, forbi et par smaahem, langs etter no bækjefar og over skigarder. Langt ni'i lia i utkæinten ta graanskogen laag det et gamalvøri kvinnfolk paa firefötter og grov i jora med hæ'æn.

- I Jøsse namn, er a gælin denna der da!

tænkte je før mig sjøl.

Men je gikk da nemre, helste paa a, som skikk er milla folk med opdragels, og spurde, aa je skulde finja a Marit Rønningen hest.

- Det er nok je det, sa a og vart messom litt unnselig ta sig.

- Er det du som hette Marit? sa je.

- Men i rene væra, aa driv du med der da? Finn du gull?

- Je finn tæger, je spille opp før vørkje snart, sa a.

- Men va det itte be're aa bruke greve da? mente je.

- Det lar sig nok itte gjøra det, svara a, før da riv je sunn dom.

- Men det maa da vara baade vonnt og trevalig aa bruke fingra, mente je at.

- Kæin vel veta det, sa a aa syntet fram to

hæinner, som hadde fingerer saa krokete, og skrukkete, saa dom saag ut mest som klø'n paa en hauk.

- Ja, slek bler dom sjaalen ut, la a tel aa tørke sig opunner nasen med ene hæinna.

- men haassen kæinn du klare det med bære hæ'æn da? spurde je at. Er itte jora hard?

- Aa je lyt naa passe paa, føren tælen kjem da; og saa lyt je bruke taalmo' ved sia ta, vet du, sa a.

Litt etter sat vi inni den ørvesle stuggua hennes; det va itte stort innbo a hadde; det sto ei stutt og brei seng der, slekk dom har i stugur paa læinne; og saa va det et bord, som saag ut tel aa vilja sige ifraa enæin; foruten dette var det et lite skaap, en stol, det knirk stygt ti, naa'n sette sig paa 'n, og saa en liten komfyr, der det sto den somaa slags Kaffe-lars'n, som en treffe paa, haa ein kjem hen paa læinne. Paa veggen haang det non fotografier ta skyllfolk. Og ei potte sto gudnaadslig unner senga, slek det vara ska.

Oppaa sengeteppene laag det et arbe, som va hæilvfæru; hu drev aa skulde flette en kapsel kringom en buttil, og je ska seia, det var fine saker; det sa je og.

- Je like det itte sjøl, sa a Marit.

- Jamen det er da itno aa utsætta paa detta, mente je og førfor det med aua æille stann som en æin Kritikus.

- Du ser itte rart du da, mente denne andre at.

- Det er mye, som itte er som det ska vara paa dette der, dreiv a paa.

Og dermed syntet a mig no smaatteri, som itte okke je hell andre dompapper hadde kunni faat aua paa før æiller det.

- Detta vesle der - mente je - detta gjør da itno; det er ingen som ser det likevel.

- Jamen det ska itte vara saa, mente a Marit; hu held paa sitt - Det ska vara rekti. En

Bilde Lionskalender 1996. Marit Moen f. Rønning

ska æiller sluske med et arbe.

Je va enig me a ti det, enda je tykte, detta hu syntet mig var fælt lite aa hefte sig ved.

- Men om ho hadde no lager aa syne mig?

- nei, det hadde a itte: saa fort a fekk no færu, laut dom ha det i "Husfliden" inni Krestjan.

- Dit gik det?

- Haart et knøtt. Hadde a faat gjort mer, vilde dom hat mer.

- Folk vil gjine ha det, du gjør da, Marit? sa je.

- Det ser ut tel det, sea "Husfliden" saa gjine vil ha det, svara a Marit rolig.

- Men vet du, at dom kjinne baade namne dit og arbe dit utenlæinns da? spurde je; før je visste longe sea mye om a Marit naa, fraa æinna høill.

- Je har hørt tale om detta, men itte vet je no nemre om det. Je forstaar med itte paa slektno je ma, svara a.

- Noen utenlæinnske museer har kjøpt no ta saken dine, drev je paa.

- Vet du det og du da!

- Je vet mer og je, Marit.

- Haa er det før no da?

- Jo, at baade Oscar den anden og Wilhelm den anden er store beundrerer ta det, du gjør. Det er tjue aar sea dette.

- Du seie itte sæinnt no lell?

- Jug je, saa jug 'n Gullichsen i "Husfliden".

- Nei, hæin jug nok itte.

Hu vart sittan aa spikulere litt naa, messom a var borti ei æinna vær' ei lita stöinn. En konge og en keiser, som brau sig om a Marit, som bodde ti ei lita stuggu her oppi skogen!

Du ska ha mye diplomer før arbe dit, har je hørt, bynte je at, da vi baade to hadde tagd stilt ei lita stönn.

- Diplomer! sa a og vakna messom ti at.

- Ja, je har da no tufseri liggan i en ta komodskuffen' mine.

- La mig faa sjaa paa det tufserie da, som du seje.

- Det er itte større aa sjaa paa ma, sa a; men hu gik da sta og drog fram en skuf og slængde frampaa senga no plakater som hadde li ihoprulle i lange tier, sunnrvine og slitne i kæinten. Je ga mig tel aa sjaa dom gjonom. Aa før saker! Det var diplomer om udmerkelser baade paa den ene og den andre store utstillingen, fraa Drammen, fraa Gjøvik, fraa Krestjan, fraa Kjøbenhavn, fraa Stocholm og en gjill "Mention honorable" fraa sjølve Paris i 1889.

- Nei, men snille dig, sa je helt førfare, hadde andre folk faat saa mye gjille lovtaler, saa hadde dom sætt dom ti glas og ramme og hengt dom runnom æille vægger tel beskuels.

- Det var rekti no aa henge paa væggen og denna odotta! Mente a Marit, trassug.

- Men aa har du lært denne konsta henne da, Marit? snudde je litt paa samtalen. - Du har da itte ti a ta dig sjøl? Æilvissa itte tel aa byne med.

- Har du hørt hitti a Maren Stalenget?

- Jo da; je førtæilde om sokkerfate oppi Hjelmsstadsætra og e'haart æinna je kjinnte tel.

- Ja, hu var fa'syst mi hu; ta henne lærde je konsta, som du seje. Hæin far drev nok med fletting hæin og, men det var grovere arbe, høykørjer, kløvmeiser og slektno, hæin drev med.

- Men a Maren da, aa hadde hu ti konsta ifraa?

- Du har fel hørt tale om præsten Nissen som var i Øier før lang tid tebars at?

- Jo det hadde je.

- Denne Nissen var en krop før sig sjøl det dama, intressert og flink tel no ta haart. Der i præstgarn lærde a Maren denne flettinga; før resten lærde hu ta'n far hu og; hæin va bror hennes hæin, skjønne du.

- Hæin drev fel itte med tæger far din da ve'.

- Nei, var det likt sig. Hæin hadde nok itte

tier tel slektno; en husmæinn lyt hænge ti støtt hæin ma, ska'n kunja leve; det laut ble ble det mest nødvendige, det som skulde brukes tel daglig paa læinne som hæin laga.

- Har du før resten hat non slags læremes-terer du da?

- Aa ja - tia og taalmo', som du vet en fattig stakkar yt ty tel; og naa je skal seie det, som sæinnt er, saa er det naa di beste læremestera likevel det da.

- Du ha naa fel mye fin redskap, du bruke aat dette fine arbe dit, mente je.

- Reskap seje du! sa a og drog paa et lite smil. - Ja her ska du sjaa reskapen je bruke. Dermed synte a mig tæljkn', ta di grøvste og simpleste en kæin finja ti no kni'slire paa læinnsbygda. Den saag knapt ut tel å vara brukbar tel aa spikke pøls spinner med.

- Haa bruke du helst denna tel da? sporde je.

- Klyve tæger' med. svara a.

- Desse fine tægen' med denna grove kniv'n?!

- Ja je kæin itte gjera det med fingra, kæinn du skjønne, svara a litt spydig og lognt.

- Nei, det er fel truleg det. Men du har da fæl en reskap og?

- Ja, denna syl'n sa a, hu synte mig en æilm-indelig syl - og saa bruke je fingra da tel å pella tægen' op tur jora, som du saag.

- Aa du 'Marit, sa je, du er messom basen tel menneskje tel aa snu dig.

- Hæin seie saa disponenten og, sa a.

- Disponenten?

- Ja disponenten i "Husfliden" inni Krestjan. Hæin Gullichsen ve', du kjinne da fel den kroppen?

- Aa ja natu'ligvis var det ingen æin dispo-nent, du tenkte paa, naa je berre tænkje mig om.. Nei jasaa, seje'n det

- Ja, hæin seje, je ska vara en ta di likeste i læinne tel aa flette slekt no. Seje'n da. Je vet itte je lell.

- Det ha je hørt je og, Marit.

- Har du det? Ja je vet naa itno om det, je da som sagt: men hæin seje det hæin, og da faar

je fel læ'st som je tru det, sa a og drog paa et smil at.

- Og du tene bra med dette her?

- Hm - m!

- Ja, det var kæinskje domt sport. Je pla før resten æiller vara saa næsevis, saa je spør, haa folk tene.

- Det er itte fali det, naa det gjeld ei slek ei som mig. Det blir skitt op og lort i mente det, som dom seje. Det er før mye arbe med slektno tel, at'n kæinn tene no som no er ma. Men det er morosamt. Hadde itte 'n Krestjan, son min, bodd her heme hos mig, saa hadde det vøri bære fæinten med mig, kæin du veta. Je byne tel aa bli ble nokkaa gamal og ma, som du ser.

- Er a di denne stuggua da?

- Ja naa er je kæinskje dom tel aa spørja at?

- Det kæin da ingen forspørja sig. Jo, stug-gua er nok mi eja, men denne vesle jorvægen høre Sæindvik tel.

- Sæindvik?

- Ja, gar'n norpaa her.

- Læ mig grava og spørja litt tel da, Marit, med det somaa. Du er trettingskvinnfolk du ve'? Du er ingen "uttlænning" som dom seje heropover.

- Ægte tretting. Je er fødd oppi Rønningen, ein husmæinns plass under Bjørkegar'n nord-paa her.

- Haa seje dom folk her i hembygda di da?

- Haa dom seje?!

- Ja om dig og arbe dit, mente je. Skjønne dom på det. - Du har store beundrerer i utlæinne, som je fotæilde dig, Marit, men her er du fel bære ei, som driv med "nogga tufseri", er det vøn. Du vet, profeten er itte agte i sit eje fædrelæinn.

- Nei, det ska vara saa, har je hørt, svara ho Marit og lo saa a klokke. - Men gudskelov - je har et par gjeit aa trøste mig aat.

- Je hørde, det var no som mekra, da je kom.

Tågarbeider presentert på verdensutstillingen i Paris i 1889, laget av Maren Stalenget og Marit Rønningen. Lionskalender2003

- Ja. dom held tel borti her en stann, Dom lyt faa vara ute og gnaga sjølve ma, saalengi det er bært.

- Du er gla ti dessa gjeiten?

- Ja det er ret no morosame og snille og flinke dyr. Men det er mange som itte likj di dyra, og det syns je før min del er stygt. Dom faar da saa god mjølk og saa fin ost ta dom. Og da skulde dom vara fornøgde. Men dom bæinne a, og dom jaga a og kæille a et ska'dyr.

- Folk er mer ska'dyr!

- Mene du og det? Ja, naa 'n rekne ihop æilt det folk øjlægg, saa skulde 'n faa sjaa no æinna. Men det rekne dom itte paa. Je skjønne mig itte paa slekt je.

Da je gik at, følge a mig utkring døra.

- Je lyt fel gaa sta aa grava mer je; je græv messom ei anna rotte, sa a og smaafilde.

- Du maa ha mye taalmo', Marit, som kæin gjøra detta der, mente je paa.

- En lyt nok det ha, haa'n driv med her i væra og æilvissa naa'n driv med no slekt, svara a Marit at.

- Og saa maa'n kunja suge paa labben, mente je. - Det er ei konst det og messom saa mye æinna.

- Det er itte den minste konsta det, svara a Marit. - Og æilvissa lyt' n kunja den konsta i min prof'sjon.

- Aa ja, i min og.

- Er det itte likere med dig hell da?

Da je kom borta det vesle uthuse, mekkre det bortmed no busker et stykky fraa vægen. Det var trøsta hennes Marit sto der og gnog no gamalt lau og no kvist. Dom saag paa mig baee to, da je kom førbi.

- Godt aa kunja ta teltakke med det' n faar aa knaske paa her i væra! syntes dom å seja baee gjeiten.

- Og det heldt je med dom ti, før da er'n baade seig og sterk.

Fortalt av Ola A. Rangsæter

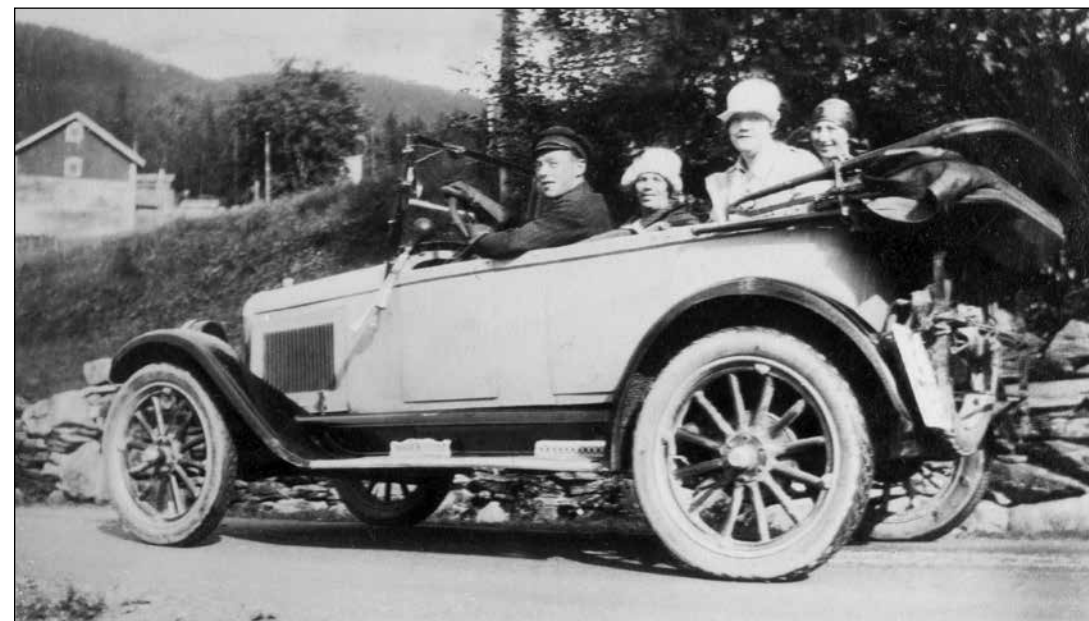
Dette er historia om E & K Aronsveen, Øyer

Erling Aronsveen ble født i 1901, som den nest yngste av 9 søsken. Kristen, som var født i 1904, var yngstemann i flokken, og ble døpt samme dag som faren ble gravlagt. De voks opp i Aronsveen i Sørbygda i Øyer, garden ligger rett nord for bunnen av Hafjell-løypene, like ved to av de gamle hovedveitraseene gjennom bygda.

Under elektrikerutdanning i Skien tok Erling sertifikat ca. 20-21 år gammel. Sin første bil fikk han i 1923. Erling var i elektrikerarbeid fram til krigen. Etter utdanninga bodde Erling ei tid i Aronsveen, før han flytta inn i ungkarsleilighet på kvisten av kommunehuset Tingberg. Han gifta seg i 1930 med Aase Winther, den yngste datter av stasjonsmester Winther i

Øyer. Nybygd hus bak kommunehuset stod klart i 1933—eiendommen ble kalt for Bergtun.

I tillegg til uthusgarasjene i tunet, ble det i bakken nedenfor Bergtun bygd solide murgarasjer med 4 løp i tidsrommet mellom 1933 og krigsutbruddet – trolig rundt '35/'36. Det ble satt opp Shell bensinpumpe og smørebukk, i tillegg ble det oppført ei tregarasje på Ting-

Erling med sin 2.bil, Chevrolet 1924-modell. Bildet er tatt mellom 1927 og 1929

Chevrolet Six med pass. påbygg. Else Aronsveen, søster av E og K til høyre.

bergtomta etter tomteavtale med kommunen. Bensinen kom fra distribusjonsanlegget på Lillehammer ved dampsga.

Kristen Aronsveen hadde heller ikke i utgangspunktet planlagt å gå inn i transportbransjen. Han gikk landbruksskole på Storhove. Senere gifta han seg med Gunvor Winther, nest yngste datter i Winther-familien i Øyer – søster av Erling's kone Aase. De bygde hus ved Tingberg, i krysset mellom gamle riksveg 50 og vegen mot gamle Øyer bro, i 1938. Dette huset var svært moderne for si tid, med wc, dusj og sentralfyr. I underetasjen hadde kjøpmann Bondli i mange år kolonialbutikk. Familien Bondli bodde sammen med Gunvor og Kristen i huset noen år. Eiendommen fikk navnet Elverhøy, der den lå rett ved Lågen.

Den spede begynnelsen for E&K Aronsveen

Den første bilen i Aronsve-familien var en Ford 1913-modell som Erling fikk registrert

3.10.1923, E-88. Dette var en åpen varebil med 500 kg nyttelast. Det blir fortalt at han kjørte utfor vegen i Lisbakkan med en bil med karbidlykter. Dette var trolig i starten av kjøringa, og antakelig 1913-modellen. Den omtalte bilen ble senere solgt til en ingeniør ved sjukehuset på Lillehammer for kr. 50,-. Persontransporten starta beskjedent i 1927. Erling registrerte da en Chevrolet som E-1795, den var kjøpt brukt fra gårdbruker Sigm. Lindstad på Fåberg. Bilen ble ombygt til kombinert bil fra 1929.

Kombinert mjølkerutekjøring i fjellet kom først for alvor noe seinere, da de fleste fjellvegene ble bygt i de harde tredveåra. Fra de første lastebilene ble kjøpt, og fram til de første bussene mer og mer tok over denne oppgava, ble turkjøring utført med karosseribanker/-tak med åpne sider. Disse ble bolta fast på lasteplanet. Noen av dem var hjemmelaga, andre ble produsert på lokale snekkerverksted.

Vegvesenet - en viktig oppdragsgiver

Vegvokterordninga ble innført i 1922/23. E&K Aronsveen fikk tidlig oppdrag for vegvesenet langs riksveg 50 gjennom dalen. Oppdragene var brøyting, grøfterens og grusing. Fra 1928 utførte de brøyting på strekninga mellom Frya bru (nord for Ringebu) og Lillehammer grense (Ensby nord for Fåberg), Plogbilen snudde ved søre nedkjøringa til Fåberg. Ei lang strekning som brøyterode! Senere ble brøyteroda korta ned til Tingberg (Øyer sentrum) – Tromsnes (Fåvang sentrum). Vegen snødde ofte ned mens bilene gjorde ferdig ei brøyterunde.

Den første snøplogen som ble brukt, var sagt å være en treplog som ble dratt etter bilen, mens vegvokteren satt bakpå og styrte den - på samme måte som når de høvla vegen sommertid. Når de kom til snøskavler måtte de gjerne spa seg gjennom for å få bilen forbi, siden de drog plogen etter seg. Dette var i bruk bare ei kort periode, helt i starten på brøytinga med bil. Det ble vanlig med stålpløger - spissplog foran, og ett eller to skjær bak. Spissplogen laga vei i vellinga, mens skjæret bak sørga for jevnere og breiere utbrøyta veg. Kristen fortalte at det hendte de mista vegvokteren når de var ute og skrapte vegen. Det kunne være kaldt å sitte bakpå veghøvelen, da kunne vegvokeren hoppe av, og ville springe seg varm ved sida bilen. Han overvurderte kondisen sin, og bilen drog ifra. "- Plutselig va'n vekk!" fortalte Kristen, som måtte vente litt til den andpustne nådde igjen ekvipasjen!

Kristen utførte mesteparten av lastebilkjøringa, iallfall de faste oppdrag som dreide seg om brøyting vinterstid og mjølkerute i fjellet sommerstid. Når det gjaldt brøytinga, var det spisspløger som ble brukt den tida E&K Aronsveen kjørte brøyting. Kristen ble kjent som en "stil-brøyter" – han holdt god fart og la godt ut til sida, så godt at han blåste snøen av stabbesteinene! Et anna varemerke for Kristen var ei av elgbikkjene hans; den ville

absolutt være med på brøyteoppdrag, men inn i førerhuset var uaktuelt. Uansett vær og blest, ville bikkja ligge oppå lastebiltaket! Der klora den seg fast på plogbilen i godt driv, mens møtende bilister og andre vegfarende blinka med lysa, peikte og signaliserte til Kristen om bikkja på taket!

De vognene som ble brukt i vegvedlikehold før krigen, var trolig E-1795 - Chevy 1924-mod., E-1662 - Republic 1925-modell (1-tonns nyttelast planbil). Så ble det noen år med Reo'er både før, under og etter krigen. Ved behov ble også bussene i firmaet brukt til å dra vegskjær, dersom lastebilene var opptatt på anna hold.

Dramatisk kjøreoppdrag i april dagene 1940

Krigsåra var ei vanskelig tid, og tyskernes felttog gjennom Gudbrandsdalen i april 1940 ble dramatisk for mange. Aronsve-familien var blant de som fikk dette nært inn på livet. I klokkegarden bodde lærer og klokker Arne Opheim og kona Asbjørg – ho var den tredje og eldste av døtrene i Winther-familien i Øyer. Det var dermed slektskap mellom klokkegarden og de to Aronsve-hjemma på Tingberg. Arne Opheim var aktiv motstandsmann, og hadde radio under klokkeerstolen i kirka.

I boka "April 1940 – En krigsdagbok", etter Margaret Reids dagbok/Leif C. Rolstad, kan en lese om det som skjedde i april dagene 1940. Generalstaben i forsvaret hadde ved invasjonen blitt omgruppert og -fordelt, bl.a. i Hærens overkommando (HOK). Her var oberst Otto Ruge blitt utnevnt til generalmajor, og til ny Kommanderende General. HOK kom fra Rena via Lillehammer til Neramo Turisthotell i Øyer. Siden det her snart ble synlig hva som foregikk, bestemte general Ruge 12. april at et operativt HOK med et minimum av personell skulle etableres i hemmelighet i klokkegarden hos Asbjørg og Arne Opheim. Også i lensmannsgarden like

ved, hos lensmann Huuse, ble det militæraktivitet i disse kritiske dagene. Norske, franske og britiske offiserer arbeidet, sov og spiste hos Opheim. Det ble hardt arbeid for Asbjørg, samt Gunvor Aronsveen, Johanne Huuse og Helene Kolbu, som stod for forpleininga av alle disse. Alt skulle også foregå i størst mulig hemmelighet.

Natta mellom 21. og 22. april, etter 10 dager i klokkegarderen i Øyer, måtte HOK evakuere nordover dalen. Det var trefninger mellom Lillehammer og Øyer. Biler ble rekvirert, og fra Øyer brukte offiserskorpset 5 biler; en Pontiac, en Hansa Coupe, en ikke navngitt, en Vauxhall, samt "en ny, sterk Ford". I tillegg et par motorsykler. Ford'en var den nye drosja til E&K Aronsveen, en amerikansk 1939-modell Ford V8. Det var Kristen som var sjåfør, og kona hans, Gunvor ble med på turen. Hun ville ikke bli igjen i Øyer – huset lå rett ved riksveg 50, der den tyske framrykkinga ville komme. Kristens niese Petra Lunke (g. Skjerven) var med som kokke for gruppa.

Transporten nordover gikk i etapper, med Ringeby som ett stopp. Deretter ble gruppa delt for en hastig tilbaketrekning opp til Høvringen nord for Otta. Veien var brøytet opp til tregrensa, der ble bilene som kjørte dit kamuflert med furugreiner. Resten av gruppa hadde Brennhaug som base. 25. april var det oppbrudd fra Brennhaug – bombefly gikk nå regelmessig nordover dalen, og det var vanskelig å få gjemt unna bilene langs vegen. Bilene gikk i 50 meters avstand med en soldat på stigbrettet på hver bil for å varsle om flyangrep, og de kom tettere og tettere. Det var med hjertet i halsen følget kjørte opp mot, og forbi, Dombås i åpent lende! På Lesja kom de under bombeangrep, bomba slo ned bare 20 meter fra Ford'en. Her kom en splint i rekyl via skjermen foran, og den laga høl i bensintanken. Dette ordna de ved å slå i ei kork!

Ett av stedene de gjemte seg, var i ei

betonggarasje med en buss i. De som jobba med å chiffrere meldinger, satt inne i denne bussen med arbeidet under dette stoppet. Den 28. april flytta HOK til et hovedkvarter på Hole i Lesja. Herfra kjørte gruppa natt til 30. april mot Åndalsnes. En fæl biltur med trafikk-kaos i Romsdalen, fly over, ingen kjørellys, teleløsning så enkelte biler av og til stod fast. "Radiatoren summet som en kokende kjele..." på bilen general Ruge kjørte i. Den ble døpt "Syngende Jenny"! Åndalsnes var så og si nedbrent – det brant langt opp gjennom fjellsidene. Videre gikk ferden rundt Isfjorden og til ferja på Åfarnes. Der ble følget omfordelt og kjørt med 3 biler videre mot evakuering i Molde og Batnfjordsøra/Høgset.

Kristen, Gunvor og Petra Lunke var av de Øyværingene som snudde på Åfarnes. Ved Åndalsnes ble de stoppa av framrykkende tyskere. I Ford'en ble de ført til interneringsleir på Jørstadmoen på Fåberg. Her rådde et gedigent kaos, så Kristen så sitt snitt til å stikke av. Fra Jørstadmoen kjørte de rett til familiens hytte på Lisetra, der bilen ble avkjølt, og senere kjørt inn i et uthus og tildekket.

Etter felttoget

Erling Aronsveen evakuerte familien med 3 barn til Aronsve-hytta på Lisetra, før tyskerne rykka fram og passerte nordover gjennom bygda. Etter felttoget flyttet de tilbake Bergtun. Der hadde tyske soldater brukt huset til overnatting og herja og ødelagt mye. Forut for dette hadde Erling gjemt unna en Reo, som ble kjøpt ny i 1936. Dette var en kort tipplastebil/brøytebil, trolig en av de første bilene registrert på leievognløyvet med E-10666. Den ble skjult under granbar i ei grushule i Baksia til etter at felttoget hadde passert. Sjåfør Emil Myrvold kjørte denne bilen i anleggstrafikk ved gjenoppbygginga av Vingnesbrua. Dette beordringsoppdraget innebar mye arbeid, og mye venting. Timelista til Emil var visstnok en gang på 25 timer for

Erlings 2. bil på Geirangerfjellet

1 døgn! Gjennom dette oppdraget fikk de bensinkvoter på denne bilen, og slapp derfor unna ombygging til generatordrift.

I tillegg var en Reo fra 1931 i drift før og gjennom krigsåra, både i brøytetjeneste og i mjølkerutekjøring. Denne hadde knott-generator og ble ikke ombygt til bensindrift igjen. På de lange brøyterodene de kjørte, gikk det med ett lass knott på en rode! Bilen var en sliter som var i drift til 1946 da en ny Reo ble innkjøpt. For å holde den gamle gående ble det bl.a. sveist nye tenner i kardangen!

E-5079 drosje

Ford-drosja som kom tilbake fra Åfarnes, ble seinere tatt fram igjen fra sitt skjulested. Den var i drift som drosje fram til 1944, da den ble tatt av tyskerne. Det var bensinkvote også på denne bilen, siden den gikk i jordmorskyss, og i faste oppdrag med distriktslege Hekneby fra Tretten.

Ved krigsslutt var det dermed akuttbehov for bil i drosjetrafikken igjen. E&K Arons-

veen kjøpte nå en 2-dørs 1931-modell A-Ford fra lensmann Huuse bare 1-2 dager etter at krigen tok slutt. Denne bilen ble det kjørt turoppdrag med, bl.a. for Aasletten Pensjonat. Den gikk derfra til Geiranger flere turer. Erlings yngste sønn Johannes som seinere kom med i drifta av firmaet, forteller at han lærte å kjøre med denne Ford'en fra '31.

Det ble selvsagt behov for bedre drosje-biler, og den neste ble en 1939-modell Dodge 7-seter med ekstra lang motorkasse kjøpt 1947. Senere gikk det slag i slag med drosjebiler E-5079. Utover '50- og '60-tallet; Humber Hawk i '52, Willys Overland i '55, Simca Vedette Beaulieu 2,4 l. V8 (den første drosja i Øyer som ikke var svart!) i '59 og til slutt Simca Ariane SL i '64. Erling hadde et godt øye til amerikanske biler, og kanskje sælig Ford.

Drosjekjøringa var variert: Oppdrag rundt om i bygda, turer til dr. Hekneby på Tretten, kjøre togpassasjerer til og fra Øyer stasjon, frakte turister til og fra de mange pensjonat

og hotell i bygda, og transport i Øyerfjellet. Mange brukte også mjølkerutene som transportmiddel til setrene i fjellet. Det var også en og annen tur til Geiranger og Oslo, selv om disse oppdraga oftest var turbussoppdrag. Når det var overnatting i Oslo, sov Erling i bilen med ei solid rørleggertang som våpen – han likte seg dårlig i byen på grunn av all kriminaliteten i hovedstaden.

Telefonene med forespørsler og beskjeder om oppdrag og anna, kom i all hovedsak hjem til Erling på Bergtun, tlf. 463. Dette gjaldt både for drosje og anna kjøring. Med karene ute på veien, var det Aase, som ble både telefonvakt og trafikkassistent. Ofte kom nye oppdrag mens bilene var på kjøring, og da var det for Aase å ringe rundt på bygda hvor hun kanskje kunne få huka tak i en av karene eller få lagt igjen beskjeder. I slike situasjoner var det nok mang ei otte som låg over henne når det hasta og ho ikke visste hvor Erling eller andre sjåfører var. Ellers var det selvsagt vanskelig å være husmor med ansvaret for mat. Oppdrag innordna seg ikke tidspunkt for middag og andre måltid. Det var nødvendig å ha noe mat på gang nær sagt til enhver tid, slik at det var mat å få når en hadde tid til å spise.

Drosja medførte naturligvis også en del ubekvem arbeidstid. I alle helger gikk det jevnt med festkjøring på "lokalet" lørdagsnatta, kjøring til morgentoget søndag morgen, kirkekjøring søndag formiddag, henting av julegjester på stasjonen eller kjøring i juleselskap tett inn i julekvelden. Det var sjelden en rolig julekveld uten bilkjøring på Bergtun, forteller mor mi, Eva Aronsveen Rangsaeter. Ei episode ho husker spesielt, var at ho en gang såg drosja til faren i ei voldsom fart, med bilhornet i bunn, gjennom Lillehammer sentrum. Den gangen hadde han kjørt barseltransport til sjukehuset, fødselen skjedde i baksetet. Erling tok turen innom politikammeret på veg hjem, og forklarte årsaka til råkjøringa gjennom byen.

Erling Aronsveen kjørte drosja i firmaet, men i alle år fungerte privatbilen til Kristen som reservedrosje i løyvenr. E-54. Kristen hadde mange slags bilmerker, men holdt seg i flere år til Chevrolet. Noen leiesjåfører tok også tørner med drosjevakter. Det var 2 drosjeløyver i Øyer, det andre hadde Harald Lie fram til han starta bensinstasjon ved Tingberg. Oddmund Odden tok over dette løyve. I tillegg var det 2 løyver på Tretten, her dreiv Stalsberg-familien drosje i ei årrekke. Stalsberg og Aronsveen var kompanjonger når det gjaldt drift av turbusser. Da E&K Aronsveen sa opp drosjeløyvet i 1967, overtok Emil Myrvold det ledige løyvet. Myrvold hadde kjørt firmaet i mange år.

E-6322 og E-6325 rutevogn

Bakgrunnen for ruteløyvet var mjølkeruta i Midtbygda. Før fjellvegene ble bygd, og i vinterhalvåret, starta mjølkeruta fra Øyer Ysteri. Der ble det henta tomspann, eller de var lasta opp etter rutekjøringa dagen før. Mandager ble det brukt ekstra bil, noe som var bakgrunnen for reserve-ruteløyvet E-6325. Ruta gikk opp Midtbygda, Skåden, snudde ved Krukhaugen, lasta opp nedover på alle gardene. Rutebilene til Aronsveen hadde i utgangspunktet ikke brøyting i Midtbygda, men det ble brøyta noe lokalt rett etter krigen. Dette ble utført av en firehjulstrekt Steyr, 10+1-seter mannskapsvogn. Materiellmangelen var stor. Denne Steyr'en ble også brukt som turvogn. Det var lastebileier Kjell Gillebo som hadde brøytinga i Midtbygda. Han lånte et leievogn-løyve E-10665 fra E&K Aronsveen i 1954-55. I oppdrag for Norsk Kasein A/L drev K. Gillebo lastebiltransport i samkjøring med Olav Johns-gård på Tretten.

I tredveåra ble det satt fart i bygginga av fjellvegene i Øyerfjellet. Dette var et kjærkomment arbeid i desse åra. Augsetervegen ble åpna til Augsetra i 1943, og til Grava like etter krigen. Da vegen åpna, ble fjellruta i

Kristen og mjølkeruta ved ysteriet.

sommerhalvåret starta opp. Da vegen nådde inn til Grava, ble det lagt opp til overnatting for sjåføren der. Bilen ble lasta på veg mot Midtbygda neste morgen, med ankomst ysteriet kl. 9-10 om formiddagen. Ved 4-5 tida om ettermiddagen var det retur med tomspann, post, varer fra handelslaget, og evt. passasjerer som ville til fjells. Særlig lørdags-ettermiddagene var det mye folk som ville sitte på til fjells. Mange hadde med sykkel, slik at de kunne sykle hjem søndag. Under krigen ble Reo'en med generator brukt på denne ruta, og den hadde ikke alltid kraft nok til å dra opp Korsbakken med fullt lass. En gang trilla den bakover etter et stopp. Den måtte vrenge opp i grøfta med mann og spann – det var dårlig med hydraulolje under krigen, og dermed ikke alltid strøkne bremses... Her er det fristende å ta med et sitat som er sagt å komme fra Harald Lie på Liseterruta. Det var en del folk som ville sitte på nedatt, men da de

skulle starte nedover de bratte, svingete bakken mot bygda, advarte han; ”- E har nå itte rare bremsen’, men...” Og så kjørte de – det gikk bra!

Kristen Aronsveen, som kjørte ruta Augseter-Grava i alle år, kom fram til Grava om kvelden. Etter overnatting var det ny rundtur med oppstart grytidlig om morgenen. Etter hvert ble det behov for større kapasitet i ruta, og en la da om til 2 turer pr. dag. Likevel var det fortsatt behov for 2 biler mandager, dermed greide de å opprettholde reserve-ruteløyvet. Da det ble slutt med overnattinga på Grava, gikk ruta tidlig fra bygda (kl. 5-6 om morgenen) innover til Grava, og retur derfra kl. 7. Lasting nedatt i bygda om formiddagen, og oppatt om ettermiddagen, og nedatt til kvelds. Det var mange harde tak, med støvete og hølete veger innover fjellet. Kristen kjørte med nyrebelte – han hadde bare ett nyre den siste delen av si yrkeskarriere. Det ble sagt at

han mista ene nyret etter et uhell der han og en av lastebilene ble påkjørt av toget på overgangen ved Øyer stasjon. Kristen fortalte at årsaken til at han måtte fjerne ett nyre var mange år på dårlige veier. Han likte seg uansett godt i fjellet, enten det var på jobb, eller på elgjakt – som var hans store hobby.

De ulike mjølkerutene i bygda ble utført slik:

- 5 Nordbygda/Bøseterruta, Aksel Strangstad
- 6 Midtbygda/Augseter-Grava, E&K Aronsveen
- 7 Lisgrenda og Lie/Hornsjøvegen, Harald Lie, som og hadde drosje
- 8 Nysetra-Hundersetra i Sørbygda, Aksel Strangstad

Strangstad overtok etterhvert alle rutene i bygda, først ruta til Lisgrenda og Hornsjøen da Harald Lie starta bensinstasjon, seinere

Midtbygdruta da Aronsveen la ned drifta. E&K Aronsveen hadde 2-3 sjåfører som var med på mjølkekjøringa. Det var til enhver tid en rutevogn registrert i firmaet, og reg.nr. E-6322 fulgte løyvet slik at det var mange "generasjoner" biler opp gjennom åra som hadde dette nummeret. I tillegg kom reserve-løyvet med E-6325. Det var gjerne kjøpt inn samme type bil som gikk på leievogn-løve. Det var mye bytting av nummer på bilene - att og fram mellom Rutevogn og Leievogn etter alder og "stadium i livsløpet" på bilene.

Bussene i firmaet

Foruten kjøringa for vegvesenet med lastebilene, var persontransporten alt fra start av en viktig del av drifta til E&K Aronsveen. Med overbygde trebenker på lasteplanet, gikk turen forskjellige plasser rundt om i Østlands-området. Nord- og vestover til Stryn og Geiranger. Turoppdrag ble gjennomført også

Bilde 4, Fra elgjakta. Kristen i svart hatt, og Johs Aronsveen i lue

På fjelltur med Øyer sangkor

med de mindre, tidlige bilene, og drosjene. Etterhvert ble det behov for mer moderne bussmateriell, og E&K Aronsveen kjøpte i 1937 en 22-seters Reo '31-modell turbuss, som var i drift i 10 år. Det ble turer for sangkor, idrettslag, bondelag, m.m.. Til Røros, Trondheim, Molde, Geiranger, Stryn og mer lokale utflukter. Denne bussen ble solgt i 1947.

Etter krigen ble det oppblomstring for turistbedriftene, folk ville til fjells. Både Nermo- og Wedum-familien var gode venner og samarbeidspartnere med Aronsveen. I turistbedriften disse familiene drev, med hotell i Sørbygda, fjellstue på Lisetra og høyfjellshotell ved Hornsjøen, var det behov for transport. Spesielt i tider av året når skituristene kom, og vegene ennå ikke var tørre og snøfrie. Da trengtes det noe kraftigere til å grave seg fram med enn de vanlige bussene.

Etter å ha kjørt med den før nevnte Steyr firehjulstrekkere ei kort periode etter krigen, kjøpte E&K Aronsveen i 1948 en 1939-

modell Horch, også denne var en 10+1-seters mannskapsvogn, med firehjulstrekk og åttesylindra motor. Horch'en hadde etter krigen gått hos Skeikampen Høyfjellshotell, og også Wadahl Høyfjellshotell lengre nord i dalen hadde en slik buss gående. Denne vognen var litt av et beist, men den grov seg fram nesten uansett veg eller ikke. Den var registrert E-8052 som "brøytevogn og turbil" i vognkortet – en litt uvanlig kombinasjon, iallfall i vår tid! Horch'en var i firmaet som turistvogn til fjells og som brøytebil fram til 1953 da den ble solgt til Nordre Ål. Den ble hos ny eier bygt om til varevogn med samme reg.nr. Erling var lykkelig da han fikk solgt denne vognen – han dansa reine "krigsdansen" etter at handelen var gjort, og det var vel heller sjelden at han slapp seg laus på den måten.

Andre som dreiv med turbilkjøring i Øyer var Aksel Strangstad / E-7301 (en liten buss før krigen, en Chevrolet 17-seter kjøpt ca. 1948 fra Nilsen Bilruter på Lillehammer

Erling med Horch -8052 i Lisbakkan

som seinere ble del av Lillehammer-Ringsaker Bilruter). I tillegg til Strangstad er Johannes Trosvik/E-8853 oppført.

E-7280 turvogn Øyer og Tretten Turbiler as

I samarbeid med Hornsjø Høyfjellshotell og Stalsberg-drosjene på Tretten, danna E&K Aronsveen turbilselskapet Øyer og Tretten Turbiler A/S med Albert Wedum, "kong Albert" - hotelldirektøren på Hornsjø, som ansvarlig for firmaet. Wedum hadde hotellvogn og drosjeløyve på Hornsjø, men dette ble etterhvert omgjort til reserveløyve nede i bygda, og overtatt av Aksel Strangstad. Det nye selskapet hadde som basis å kjøre for hotellet på Hornsjøen, og for Wings Reisebyrå. Det hadde også til hensikt å samordne turbil-drifta hos drosjeeierne i Øyer og på Tretten.

I desember 1948 godkjente vegdir. kjøpet av et Citroen-chassis fra krigsmateriellageret på Leangen ved Trondheim, for registrering til turbil. I mars 1949 fikk selskapet registrert sin nyervervelse med nytt turbusskarosseri fra Funnemark i Porsgrunn. Bussen var bestilt av E&K Aronsveen. Kristen henta bussen hos Funnemark. Den var lakka i gult og brunt, og hadde seinere også Wings-dekor i forbindelse med den kjøringa.

Emil Myrvold, var hotellsjåfør på Hornsjøen, og ble den faste sjåføren på denne bussen. Turene gikk både i innenlands- og utenlandsfart. Allerede fra start av var det mekanisk trøbbel med bussen. Det flotte karosseriet var tungt, og Citroen-chassiset hadde ikke mer motor enn det trengtes. Bussen gikk dårlig. På en tur opp fra Geiranger lurte passasjerene på om de noensinne skulle komme seg opp

på fjellet igjen – det gikk så sakte, det var en tålmodighetsprøve!

Hvor lenge samarbeidsselskapet mellom Wedum, Stalsberg og Aronsveen var i operativ drift, er uklart. Det er rimelig sikkert at selskapet bare hadde denne Citroen-bussen registrert. Muligens ble noe av drifta dekket opp med øvrig materiell fra Stalsberg og Aronsveen. Noe stort eventyr var turbilselskapet definitivt ikke. På slutten av '50-tallet hadde Hornsjø Høyfjellshotell Mercedes L319 som egen hotellbuss. Den 9/5-59 sier Øyer og Tretten Turbiler A/S opp turvognløyvet, og orienterer om at selskapet pga. økonomiske vanskeligheter ble oppløst og bussens nummerskilt innlevert i 1957. Bussen ble seinere solgt til opphugning. Den er etter dette avbildet som avregistrert på Hamar.

E-10665 og E-10666 leievogn

Utgangspunktet for lastebiltransporten var vedlikehold for vegvesenet sommer og vinter.

Dette fortsatte til ut på '60-tallet, men ble kraftig redusert siste åra. Bilene som ble brukt etter krigen var kjøpt som nyere brukte, eller helt nye biler. Den første nye bilen etter krigen var en 1946-modell Reo som importør Iglebæk hadde problem med å få solgt pga. størrelsen og akseltrykket. Erling hadde lyst til å kjøpe denne bilen, til bruk for de største bull-doserne i dalen på 10-12 tonn. Etter en hyggelig kveld ilag med en kjenning på Biltilsynet ordna dette seg. E&K Aronsveen kunne kjøpe Reo'en for kr. 18000,- fra Dodge- og Fargo-forhandler Lillehammer Motorcentral!

Nye oppdragstyper

Erlings yngste sønn Johannes (Johs), kom med i selskapet som sjåfør på '50-tallet. Han tok førerkort i 1951, og "drosjelappen" i 1954. Han avlasta Erling med drosjekjøring i helgene i perioden '54-'58, og kjørte ellers i vegvesenoppdrag med Austin og Scania.

Citroen Funnemark.

Etter hvert ble det nye typer oppdrag, og lengre kjøring.

Ved oppstarten av sagbrukskjøringa, som ble en stor del av oppdragsmengda fra slutten av '50-åra, ble det brukt Ford Thames Trader. E&K Aronsveen kjørte for Trosvik (Øyer Sag), Bruvoll Sag og Høvleri på Hunder, samt Botterud Sag & Høvleri på Tretten. Lasten var hunved til Hunton fabrikker på Gjøvik. Der ble det lossa om kvelden, fortsatte med tomt lass til Oslo, så retur hjem neste dag. Kristen kjørte også hunved med mjølkebilene etter at rutekjøringa var ferdig for dagen. De kalte det "ettermiddagshunved" til Gjøvik. Bilen som kjørte til Oslo hadde returlass i form av bygningsartikler, Lecablokker, eller Ytonblokker fra Hokksund. Andre lasstyper var sliptømmer til papirmasse hos Sande Paper Mill. Når de kjørte til Sande, ble det fortsatt videre til Herøya for å hente gjødsel hos Norsk Hydro til returlass. Det var også en del kraftforkjøring, og oppdrag for Samvirkelaget.

I tillegg til sagbrukskjøringa, var det transport av kasein fra Tretten til Trondheim og Oslo. Kjøringa ga lange arbeidsdager for bil og mann, oftest 15-16-17 timer i døgnet, og totalt ca. 100 000 km i året over ei 10-års periode fra 1958-1968.

Større biler og vogntog/semi

Fra tida med Ford Thames Trader ble det vanlig med henger på lastebilene i oppdrag. Thames'n ble raskt for liten og svak. Samtidig som en hadde 2 firesylindra Scania L51 i vegvesen- og mjølkerutekjøring, ble det kjøpt Magirus til den lengre kjøringa, og Thames'n ble bytta inn. I 1960 kom den første rundsnute-Magirusen av type Saturn 145 L. Dette var bil uten boggi, som gikk med 4-hjulshenger som ordinært vogntog. I 1963 kom Saturn som bulldog-bil, altså uten utvendig motorkasse, og ble "Truck of the year" (årets lastebil) internasjonalt dette året. Den første demobilen fra importør Harald A. Møller

Magirusfront.

havna i Øyer hos Aronsveen. Den hadde sovehytte og gikk først med 9-meters henger. Seinere ble den ombygt til trekkvogn for semi-trailer med maks. lengde.

Endringer og salg

Johs kjøpte ut sin onkel Kristen i 1965/-66. Han dreiv videre sammen med Erling. Kristen var utslitt i nakke og armer etter alle åra med mjølkerutekjøring, og ble uføretrygda i slutten av 1964. Også Erling var "utkjørt" av all bilkjøringa, og drosja gav stadig urolige helger. Da Erling nærmet seg pensjonsalder ble spørsmålet om firmaet skulle fortsette aktuelt. Høsten 1967 besluttet firmaets eiere å legge ned driften, og i løpet av våren 1968 ble firmaet E&K Aronsveen avviklet.

Strangstad i Sørbygda, kjøpte Magiruslastebilene med kjøring - både mjølkeruta, og langtransporten med semi. I dette selskapet kom Aksel Strangstads sønn Arvid med. Ved overtakelsen av bilene fra E&K Aronsveen hadde Strangstad 3 tippbiler, 3-4 planbiler (inkl. semien), samt 4 store busser og 2 VW-busser. De hadde 8-9 mann i arbeid, og hadde over noen år opparbeidet skolebussruter i

Øyer kommune. De kjørte skoleruter internt i Øyer, på østsida og vestsida av dalen, mellom Tretten og Øyer og til og fra ungdomsskolen på Solvang. Mjølkeruta i Midtbygda ble slått sammen med Nordbygdsruta + fjellrutene Augseter-Aksjøseter. Arvid Strangstad solgte i 1979 firmaet til Gausdal Bilselskap. Drosjeløyvet som ble ledig fra E&K Aronsveen overtok Emil Myrvold. Vegvesenoppdraga var nå redusert, og Scania'en som gikk i denne kjøringa ble solgt privat. Scania-rutevogna E-6322 ble stående igjen på Bergtun ei tid, og ble bytta inn i en privatbilhandel (Ford Cortina st.v.).

Sjåfører hos E&K Aronsveen

Mange ansatte var innom som sjåfører hos Erling og Kristen. Før krigen kjørte Johannes Trosvik, han hadde seinere egen buss. Jon Strømstad var ansatt før krigen, mens Amund

Iversen kjørte både under og etter krigen. Amund vokste opp på Nermo. Der hadde de bill tidlig, noe som la grunnlaget for hans store interesse for biler. Amund Iversen var også mekaniker hos Aronsveen. Ole Langløkken fungerte som sjukevikar for Kristen ei periode. Emil Myrvold var "allround-sjåfør" hos E&K Aronsveen, før, under og etter krigen. Roar Ødegård var fast ansatt på '50-tallet, og ut drifta av lastebiltransporten i '66-'67. I tillegg var det flere sporadiske vikarer i '50-åra, bl.a. Asgeir Sønsteli.

Erling Aronsveen og Mercedesen sin.

Navneskikk

Fra langt tilbake i tiden var det en alminnelig regel å oppkalle besteforeldrenes navn på barnebarna, delvis også på ens egne barn. Dette skjedde ofte på den måten, især i den senere tid, at man benyttet besteforeldrenes første bokstav i navnet, og så forandret navnet. På samme gård finner man fra gammelt av vekselvis for eksempel Ola og Erik, Ole og Johannes, Erik og Iver osv. Man kan således følge samme slekter på gårdene langt tilbake i tiden, endog til det 15. og 16. århundre.

Regelen er da den, at eldste sønn blir oppkalt etter sin farfar og den neste etter sin morfar. For omtrent hundre og femti år siden var det ytterst få navn i bygden. Det var en ren fattigdom på dette.

Det var så få døpenavn å velge mellom, at man tildels brukte samme navn på to søsken. På min fars gård hadde de i min oppvekst to husmenn, den ene hette Vesle-Ola og den

andre Stor-Ola. Et ordtak fra den tid sier: "Hvis du møter tre norddøler på din veg, kan du gjerne hilse "God dag Ola" da vil nok én hilse og svare igjen.

I en Valdresbygd var det to brødre ved navn Store-Nils og Vesle-Nils. Nå var det så at den siste var født sist, og var da altså liten. Denne mannen vokste opp til en kjempekar, en av bygdens største menn. Men Vesle-Nils ble han hetende til sin død. En svensk hestehandler sa i den anledning: "Ta meg sju tusen jæklar, hur ser Store-Nils ut nær dette ær Vesle-Nils?"

Innflyttere fra andre bygder ble sjelden kalt ved sitt døpe- eller slektsnavn. Her er noen eksempler: Liasvevaldrisen, Peder Jemt (Jemtland), Benkt Numedøl, Vestlendingen, Sogningen. Disse var fehandlere.

av Knut Steigård

Med toget til Tretten, ankomst 13.13

En byguts minner fra en lykkelig barndomstid på Grunna. Min morfar, Jens Johannessen Brobakken, ble født på Grunna seter 1879. Han vokste opp i en søskenflokk på seks. Det ble ikke han som skulle føre bruket Brobakken videre så han reiste ut og fant seg virke i militæret på Gardermoen, og senere til Oslo. Hans røtter på Tretten var imidlertid meget sterke så han søkte til fjellet ved enhver anledning. I 1931/32 fikk Jens bygget en tømret hytte på seteren han var født. Det skulle bli hans tilfluktssted fra byen, og stedet hvor han kunne puste ut så lenge han levde.

Selv kom jeg til i Oslo før krigen og fikk oppleve Grunna og fjellet fra ganske tidlig. I så henseende føler jeg meg ekstra tilgodesett. Selv med restriksjoner på reisevirksomhet i noen år fikk vi tatt toget til Tretten, mor skulle være onnehjelp. Med vi mener jeg mor og meg, far hadde jobb å passe i byen og min bror kom først da det stundet mot fred i landet igjen. Det å ta toget var en opplevelse i seg selv, dager i forveien ble det pakket klart – vi skulle være borte i mange uker - og forventningene

steg jo nærmere Dagen vi kom. Far fulgte oss til Østbanestasjonen og så oss vel plassert i kupeen. Var vi ekstra heldige ble ikke kupeen helt full.

Det var alltid spennende å se hva som passerte togvinduet, kunne vi se noe nytt fra siste år? Rutetabellen i mange år fortalte at ankomsten skulle være kl. 13.13, og ble et begrep for oss.

Fra stasjonen bar det av gårde til Samvirkelaget, mor hadde laget liste på forhånd

Øvre Grunna seter på 40-50 tallet.

som ble tatt vel imot av en av betjentene der. Alt ble pakket og levert til meieriet hvor Magne og melkebilen skulle bringe varene inn til Grunna sammen med oss. Ventetiden kunne bli tilbrakt dels på kafeen i annen etasje, eller vi gikk 'bakveien' på meieriet. Der vanket det gjerne en klatt av det som skulle bli til brunost, eller kanskje et glass kald fløte, jeg kjenner ennå smaken i munnen! Det var også tiden hvor de enkelte meieriene stemplet sitt eget nummer på ostepakken så vi lette alltid etter brunost fra Tretten når vi handlet i byen, det var det som var den skikkelige osten!

Var det godt vær kunne det hende vi brukte ventetiden til å spasere opp til Brobakken for å hilse på slektninger før melkebilen kom. Den turen var ikke alltid like spennende for små barnsben, men mor var flink til å finne mark-jordbær langs veien og det holdt motet oppe. Skulle Magne kjøre nordre vei var det kort til melkerampen på Brobakken, ellers måtte vi gå ned igjen til Torstadkrysset for å bli med på søndre vei.

"Pratestund på Brobakken". Oldefar Johannes Guttormsen Brobakken og jeg. Foto: far Ivar Steigård.

De første årene måtte jeg nok sitte inne i hytten på lasteplanet sammen med kvinner og andre barn, mennene satt gjerne ute med kveikt pipe. Men så snart vi ble gamle nok var det om å gjøre å sitte ute på melkespannene, vi ble så mye mer karslige av det. Noen ganger hadde Magne mye ekstra last i tillegg til alle de tomme spannene. Da var det spennende om han klarte å kroke seg opp alle bakkene, spesielt i den perioden han fyrte med knott og der han måtte ta svingene i flere omganger for de var så krappe.

På turen oppover ble luften merkbart annerledes, klarere og til dels kjøligere for oss som kom fra byens hete. Hvilken rolle spilte vel det, en lang sommer lå foran oss. En sommer var virkelig varm, sommeren 1947, da ble vannet i brønnen vår borte og det ble adskillig mer trasig å sørge for å få vannbøttene i hus. Melkerampen på Grunna var endestasjonen vår. Alle på setra som kunne kroke og gå møtte frem når melkebilen kom, da var det spenn å hente, kanskje det kom varer og post også.

Høyonn på Brobakksetra, bestefar Jens Brobakken og meg selv. Rauberget i bakgrunn. Foto: far, Ivar Steigård.

Så var det selvfølgelig interessant å se hvem som var ute og reiste, mon tro det var kjentfolk med bilen i dag? Da ble det tid til en liten prat og utveksling av sladder mens bilen ble losset.

Dette var tiden da alle de fire setrene på øvre Grunna var i drift med fulle fjøs, og geiter på Brobakken. Landskapet var ikke så tilgrodd som det er i dag. Tidligere ble eineren i vid omkrets benyttet til å fyre ostepannene med, og dyrene holdt området fortsatt fritt med sin beiting. Ikke snakk om at granene hadde begynt sin vandring innover våre enemerker da.

I erindringene var somrene stort sett solfylte dager og selvfølgelig helt bekymringsløse. Vi våknet til kuraut og budeienes fagre lokking (hvorfor ble det borte?). Gikk turen nordover eller sørover i dag? Hvordan retningen ble bestemt hver morgen forble en hemmelighet for oss barn. Kanskje var det vindretningen som avgjorde. Det var helst Ragna Johnsgård som tok føringen på det punktet, de andre tre fulgte etter. Så budeienes felles

retur, latter og prating kunne høres på lang lei. Gjerne en kaffekopp hos en av dem før fjøset og stulen ble pyntet.

Geitene var et kapittel for seg, kjælene så det holdt i lange baner. Og så nysgjerrige, ville vi være sikre på å bli kvitt matavfall eller kaffegrut var det bare å legge det akkurat på innsiden av gjerdet så de kunne stjele det. Ble det liggende på utsiden var det ikke interessant i det hele tatt. Geitene holdt til i det gamle steinfjøset på Brobakken og ble kjærlig stelt av budeien, datteren Liv på gården.

Kom morfar Jens mens vi var på Grunna var vi sikret gode ørretmiddager, han hadde en egen evne til å finne dem med markstangen sin. Jeg kan ikke tenke meg noen som måtte ha kost seg så mens han gikk etter bekkefarene med pipen i munnen og fiskestangen klar. Ennå snakkes det om hvordan han alltid kom hjem med fersk fisk.

Noen somre var Jens tidlig på Grunna. Da sådde han reddiker i en liten lun grop attmed hytten. I løpet av sommeren vokste de frem, på 950 moh.

I min barndom var det ingen som tenkte på at barn måtte beskjeftiges for å få en innholdsrik oppvekst. Det gjorde vi selv, vi, helt på egenhånd fylte vi dagene med lek og moro, og noe alvor når det trengtes. Hvor mange timer som gikk med til å fange gåløye i Gopollen har jeg ingen anelse om, men mange dager hver sommer ble det. Selvlagede håver og små dammer ved siden av demningen kunne holde oss beskjeftiget i lange tider. Hadde det regnet såpass at det hadde dannet seg en dam utenfor fjøset på Nesset ble det et nytt 'hav' for utallige små gåløyer som nok fikk et kort livsløp.

Her må jeg legge til at det til tider var mange barn på Grunna i perioder. Av de mer jevnaldrende var Ola Sandvik, Ole Reiersen og Jens Flatemo. Det var andre også men det er umulig å nevne alle her.

Mens vi er på Gopollen, jeg mener å huske at demningen ble forbedret like etter krigen og da ble det liggende igjen en del trebiter som

kom godt med til å snekre flåter av. Snekre er nok å trekke begrepet vel langt, men for oss holdt det med noen spiker og en hammer. I ettertid kan det undres at våre foreldre ikke var bekymret for oss når vi kunne holde på med dette – antagelig var vi heldige som ikke hadde noen uhell. Hvor lett ville det ikke være å tippe over med de gebrekkelige farkostene og falle i det kalde vannet –

Gopollåen gikk normalt ganske stor og det hadde vi mye moro med. Det ble bygget demninger og anlagt badeplasser der det var en antydning av sandbunn. Temperaturen på vannet hadde nok ikke holdt mål i dag, jeg mener vi en gang målte 9o C mens vi badet. Hva gjorde vel det, moro hadde vi og det var ikke langt til land. En del år senere opplevet jeg å fange en sik i Gopollåen, unnslettet fra Gopollen. Den var bare skinn og bein så det ble ikke noe stort måltid av den.

På en eller annen måte fikk vi tak i noen små ostekasser. Ved hjelp av hjul produsert av

bjerkeskiver ble de omdannet til flotte biler som så trafikkerte anlagte veier på stulen. Det var ingen grenser for hvor vi da kjørte.

Et bilde som ofte kommer opp på min indre lysbildeskjerm er et hestefølge i strak galopp over stulen. Hvilke fantastiske stolte dyr det var når de kom dundrende forbi. Jorden skalv under deres hover. De visste å nyte fritiden mellom onnene. I dag er disse erstattet av traktorenes during, dessverre(!)

Når tiden for slåtten kom hendte det at lek ble til mer alvor i form av raking og hesjing. Harald og Johannes Brobakken førte ljaen med stor sikkerhet og fikk med seg hver og en liten grastust. Grummest var nok å trække høyet på lasset før det skulle dras til låven av Blakken. Den kameratskap som fantes mellom hest og eier har jeg oppfattet først senere, det var noe en traktor aldri kan oppveie.

Et av dagens høydepunkter var melkebilens ankomst tidlig kveld. Da var melkingen ferdig og de fulle spannene vel anbrakt i avkjølingen – var vi heldige fikk vi lov til å kjøre dem bort dit. Lenge før ankomsttid speidet vi etter støvskyen mot Våsdalsknappen, flere biler var det ikke så vi kunne være sikre på at Magne var på vei når vi så den. Fikk vi lov til å ta av spannene i dag? Vi visste jo så godt hvilke som skulle til Grunna, 72 til Bjerkestuen, 73 til Søre Bjørke og 74 til Brobakken, nummeret til Nesset er dessverre gått i glemmeboken. Humøret var nok noe varierende men som regel lot han oss gjøre det, Magne.

Mens vi var på Grunna om sommeren og far i byen var han meget flink til å skrive brev, det var vår forbindelse med omverdenen - mobilene var ikke engang påtenkt og bare de færreste familier hadde bil. Så spørsmålet var om det kunne være post til oss i dag?

Kvelden behøvde ikke være over med melkebilens sett vel av gårde, det hendte at en kvige hadde forvillet seg fra Slæen til Grunna og måtte følges tilbake i de tidlige nattetimer. Returen til Grunna var nok heller nifs for oss,

vi så troll og skrømt rett som det var. Falkene oppunder fjellsiden ble i fantasien til store rovfugler som kunne ta med seg små guttepjokker.

Ikke alle av kuene på Grunna var like flinke med å komme tilbake om kvelden, da ble det leting. Som regel var det en ku eller kvige som hadde funnet en flekk med ekstra godt gras. Hver sommer kom ugjenkallelig den dagen vi skulle hjem igjen for å starte et nytt skoleår. Da måtte mor gjøre alt klart kvelden i forveien, Magne kom så tidlig. Like vondt var det hver gang å si adjø til venner og slekt, nesten et helt år ville gå før vi kunne se dem igjen. Først mange år senere reiste vi til Grunna også i påskene, men det er en annen historie.

På veien ned til bygden gikk turen innom Slæen og visse dager også Svartangslie. Da kunne det hende vi ble satt av på Lortbakken for å vente til Magne kom tilbake for å fortsette til bygds.

Jeg ser tilbake på denne tiden som en meget lykkelig tid og er glad for at jeg har fått oppleve den ro og harmoni som kjennetegnet livet på Grunna. Det var en fantastisk måte å lade batteriene på, for å bruke et nyere begrep.

I de senere år har sæterlivet på Grunna endret seg radikalt. Borte er melkespannene, melken hentes annenhver dag med tankbil. Av de fire opprinnelige setrene på øvre Grunna er det i dag bare to i drift med dyr, og disse drives i samdrift.

På den annen side er det fortsatt et levende liv der, husene er holdt i god stand og folk bruker dem jevnlig. For et titalls år siden ble Øvre Grunna Sætergrend stiftet for å bevare samholdet. Hver sommer arrangeres en Grunnadag med leker og konkurranser for unge og gamle, med felles grilling etterpå. Den gamle melkerampen med avkjølingen er blitt ØGS's kulturhus.

Tidlig morgen 16.august 1947. Vi venter på melkebilens. Seterhuset på Søre Bjørke i bakgrunnen. Fra venstre, Jeg, bror min Erik, mor Ingrid, Marie Brobakken, Fernanda Edstrøm, bestefar Jens Brobakken.
Foto: far, Ivar Steigård.

av Knut Steigård

Hilsen fra en vandringsmann

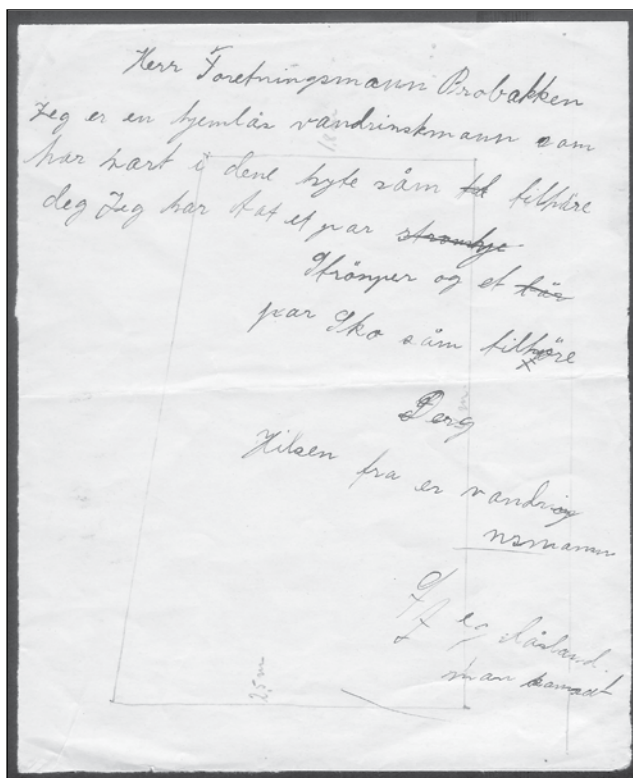
Hadde bare fjellet kunne fortelle ville vi antagelig hatt mange bind med historie. Jeg har lyst til å fortelle om en hendelse som skjedde på familiens hytte på Grunna:

Det måtte ha vært like før eller like etter krigsutbruddet i 1940 at hytten ble besøkt av en fremmedkar. Det var ingen andre tegn på at uvedkommende hadde vært på ferde enn denne beskjeden som lå igjen:

“ Herr Foretningsmann Brobakken
Jeg er en hjemløs vandinskmann som
har vært i dene hyte såm tilhøre deg Jeg
har tat et par Strømper og et par Sko
såm tilhøre Deg.

Hilsen fra en vandringsmann ”

Resten er uleselig. Aldri er det blitt klarlagt hvem som sto bak ”besøket”. Hvilken ”vandringsmann” ville i daglagt igjen en like vennlig beskjed? En gang senere, under krigen, ble hytten nok en gang hjem-søkt, men denne gang adskillig mindre hensynsfullt. Blant det som forsvant da var kuriøst nok et par tennissackerter - kunne vært ha blitt benyttet som truger?

av Josef Strand

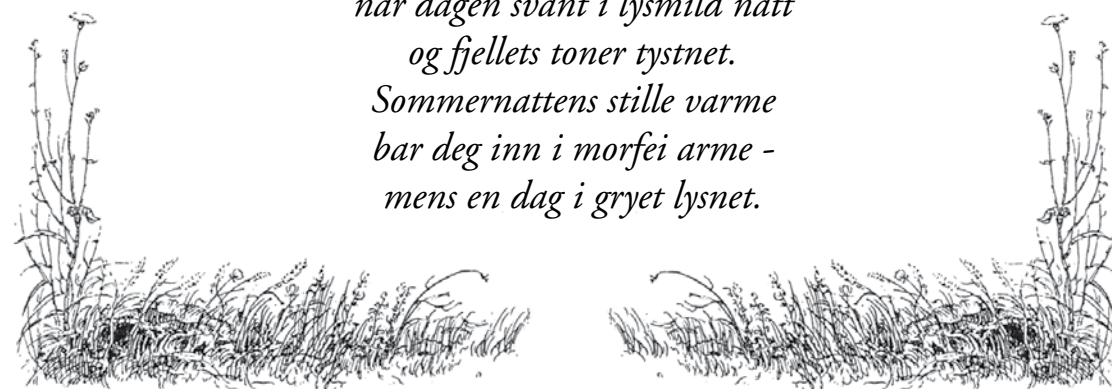
Takk for i sommer

*Når du ned fra fjellet drar
heim til venner, mor og far,
vil du minnes denne sommer
hvor så enn du er - og kommer.*

*I de lange vinternetter
vil du minnes fjell og seter
når i drøm - din tanke går
mot en ny - og herlig vår*

*Når du kommer inn til byen
vil du minnes høyfjellslyen
der du sprang i lek og sang.
Og de folk du lærte kjenne
vil du senere kanhende
atter hilse på - engang.*

*Du lyttet, og du så, betatt
når dagen svant i lysmild natt
og fjellets toner tystnet.
Sommernattens stille varme
bar deg inn i morfei arme -
mens en dag i gryet lysnet.*

Utdrag fra STORELGEN (1966) av Johan Jensen

Med mauser og telelinse

stemningbilder fra fjell og jakt

Det lir på høsten igjen, det er mye som tyder på det. Skurtreskingen er forlengst gjort unna, og halmen i hus. Høstpløyinga har gått kvikt for hånden, men her på gården står potetene ute enda. Potetauka er forresten bare i begynnelsen. Det er alt nest siste uka i september. Det er mye som flukter gjennom hodet på en denne årstiden, like før elgjakta.

Det er selvfølgelig best å ha mest mulig unnagjort for å berolige samvittigheten. I de siste dagene har jeg ofte grepet meg i å være mer rastløs og kjapp i vendingen, for jeg skulle helst ha gjort altting på en gang. Hva er det som gjør det mon? Tja, dette underlige suget under mellomgulvet har jeg kjent lenge nå, slik som en får det om høsten når det er blitt mørke kvelder og kvitrimet om morgenen. Kort sagt, like før elgjakta.

Vi elgskyttere har en egen evne til å få hverandre ertet opp, med stadige oppringninger, snart fra den ene, snart fra den andre, i disse ukene. Det skal liksom lures ut av en hvor en skal hen - om en skal till Snåsa - til Philske på Hedemarken til Øyer statsalmenning - eller om det i år bare blir på åsen her hjemme. Jaktlaget mitt har fått fellings-tillatelse for 5 dyr i Øyer statsalmenning.

Ja, er det ikke underlig hvordan tankene kretser i hodet på en i lange tider før jakta. Dette velkjente jaget i blodet er noe en rett og slett ikke kan bli kvitt. Bløtdørstige mordere sier de jaktfientlige, som ikke har

jegerblod i årene. Jeg kan imidlertid trøste alle ikke-jegere med at det ikke er drapslysten som er dominerende. Nei, det er vissheten om alt det andre som forestår - samvær

med gode venner - kontakter med hunder, et samvær som kan være helt makeløst, suset av villmark, og så spenningen da. Alt dette er det som gjør elgjakta besettende. Ja, tiden går, og nær sagt i smug er geværer, hundeseler og annet utstyr undersøkt og nødven-

dige fornyelser foretatt. I smug, ja, for det er blitt mye elgprat den siste måneden både i telefonen og ellers. Det er ikke rart at det irriterer omgivelsene. Det er sikkert lurest for noen hver å la forbredelsene foregå mest mulig utenfor andres oppmerksomhet. Selv om en farer aldri så stille med sitt, kan det jo hende en likevel i vannvare røper hva hjertet er fullt av. Vi har historien om mannen som om natten før han skal på elgjakt, farer opp av sengen, slår ut med armene og hujer ut i mørket: D - o - o - t!

Kona trodde han var gått fra forstanden, og om morgenen eksaminerer hun ham grundig

om han drev med ulovlig elgjakt. Så er den forjettede dag endelig kommet. Bilen er stuvet full av jakteffekter, og bikkjene hopper villig inn, for de vet at nå bærer det avsted. Om ettermiddagen består følget av to biler som arbeider seg oppover fjellveien fra meieriet i Øyer, en alminnelig innfallsport for elgjegere. Det er mange dyr som skal felles i disse elgrike traktene. Igjen skal statsallmenningen være vårt operasjonsfelt i hele ti dager. Som stankvarter skal vi ha Grava seter.

Det er en helt egen sjarm elgjakta fører med seg - ti hele dager i intenes spenning - med rifle på ryggen, løse hunder, hunder i sele - uten forbud og tvang, men likevel innenfor lovens ramme. Ti hele dager med skuffelser og gleder over hunder og jakt - med slit og med lettvinde resultater - med storelg og småelg - snart tindrende sol over fjellets fargeprakt, snart mørkt og trist i skodde og regn. Det er en tilværelse like avvekslende som noen film, like underholdende som en roman. Er det da rart at en blir begeistret av noe så fengslende som storviltjakt? Særlig når den kan oppleves i Åstadalens og Hornsjøtraktenes herlige og eventyrlige terreng med fjell og skog hvor storokser på tre-firehundre kilo og med kroner som minner om rotvelter, plutselig står foran en. Selv for en erfaren jeger er det da vanskelig å dempe ned blodet som uvilkårlig bruser i årene på en, og unngå å skjelve i buksene.

Alt dette tilsammen er noe som ikke lar seg beskrive i ord - urgammel skog og urtidslignende elg - det hele virker så trolsk og overnaturlig at det ikke kan skildres, men må oppleves.

I standkvarteret vårt på Grava seter ryker det tidlig av pipa, det er mye som skal ordnes innendørs. Den alltid morgenfriske jaktkamerat Johan M serverer resten av jaktlaget en kaffekopp med "biteti attåt" på sengekanten, med en munter vise eller historie på kjøpet. Den ramsterke kaffen gjør sin virkning, og snart går praten livlig. Hendelser fra tidligere

Utsyn fra Augsetra

jakt blir frisket opp, planer for forestående jakt blir diskutert, litt ubestemt og svevende kan hende, men fårhåpningsfullt. alle er noe tvilende med hensyn til hundematerialet, de er unge og uerfarne, men optimister er vi. Mine hunder Tagg og Bamse har jeg selv stor tro på. Forbredelsene er gjort, nistesekkene er pakket, og alt er klart for utrykning. Det gjenstår bare en kort repetisjon av slagplanen - nå mangler liksom bare tilslutning fra samtlige.

De to jaktkameratene mine er fullblods elgjegere. De har bestemt å være i følge den dagen med to uprøvde elghunder. Selv valgte jeg å gå alene med bikkjene mine den første dagen. Personlig har jeg alltid synes at det ideelle på jakt er å gå alene. Da er en absolutt mer oppmerksom og våken, mer lydhør og motakelig for alt som er å se og høre som er i skog og mark. En har ro til å suge inn alle inntrykk, tid til å undres og filosofere, og - ikke minst - en bestemmer farten selv. Alle de tingene skulle jeg unne en ikke-jeger også å få oppleve - den herlige følelsen en har når en går der å rusler i eventyrskog og elgens beitemarker.

For å få vinddraget fra den rette kanten langer jeg iveri enda en stund, men så får gammern teften av noe og kaster av veien - med vindretningen utover mot Åsta. Jeg slår selene og snorene om livet, og setter meg og tar meg en røyk mens jeg venter. Det er en strålende klar og mild morgen, med en mild, svak lufting fra sydøst. I øst ligger de slake, blålige fjellene i skarp silhuett mot gryende morgenrøde, og et svakt sus fra Åsta og Jæsa er såvidt

merkbart. Mot nord ruver den sagnomsuste Gardfesthaugen mørk og tung i gråningen. Der borte var det storoksen med enogtyve spir i forfjor møtte sin bane, og hvem vet, kanhende har atter en av disse skogens konger funnet sitt oppholdssted sikrest der.

Jeg undersøker myrdragene nedover mot Gjæsa med kikkerten, jeg formelig finkjemmer alle bjørkeholt og skogkanter. Det er beste beitetiden nå, men det er ikke et eneste dyr og se. Jeg lytter intenst, bikkjene har vært borte lenge nå, men fremdeles ingenting å høre. Jaktpolitiet i tro utførelse av sin plikt kommer syklende forbi. Jeg slår av en prat med ham, og vi rusler langsomt sydover veien. Jeg bråstanser, det lyder angivelig som et boff der nordfra, under Gardfesthaugen. Jo, ganske riktig, der kom et til. Det der kjenner jeg godt - det er den forsiktige opptakten til Gammel'n. Elgen er ikke sint nok enda, og da tar Tagg det pent og prøvende. Jeg har lært den medtoden hans nå.

Vel, jeg langer ut nå, og snart høres losen iltre. Etter ti minutters rask springmarsj er jeg kommet såpass innpå at jeg at jeg kan orientere meg med vindretningen, men så blir det plutselig stille. Et kvink fra unghunden sier meg at der strøk elgen. Litt senere høstes et par boff fra Tagg, så jeg var klar over i hvilken retning de var dratt, utover mot Åsta forsto jeg.

Jeg satte meg ned for å se hvordan det ville utvikle seg. Om et øyeblikk hører jeg atter Gammer'n og nå er det stand igjen, nede ved elva. Jeg gjorde den lange myrstrekningen nedover til Åsta så kort som mulig, men likevel tok det bortimot en halv time å komme så nær at jeg måtte til å stille innpå. Da løsnest det forsyne meg igjen, og videre ned til elva bar det. Hundene dro heldigvis ikke etter, men var tilbake om et øyeblikk. Nå trengte gråtassene å puste ut litt. Jeg vurderte situasjonen, og tok sjanse på en mer nordlig rute. Med bikkjene i sele la jeg iveri på skrå oppover

og nordover lia under Gardfesthaugen.

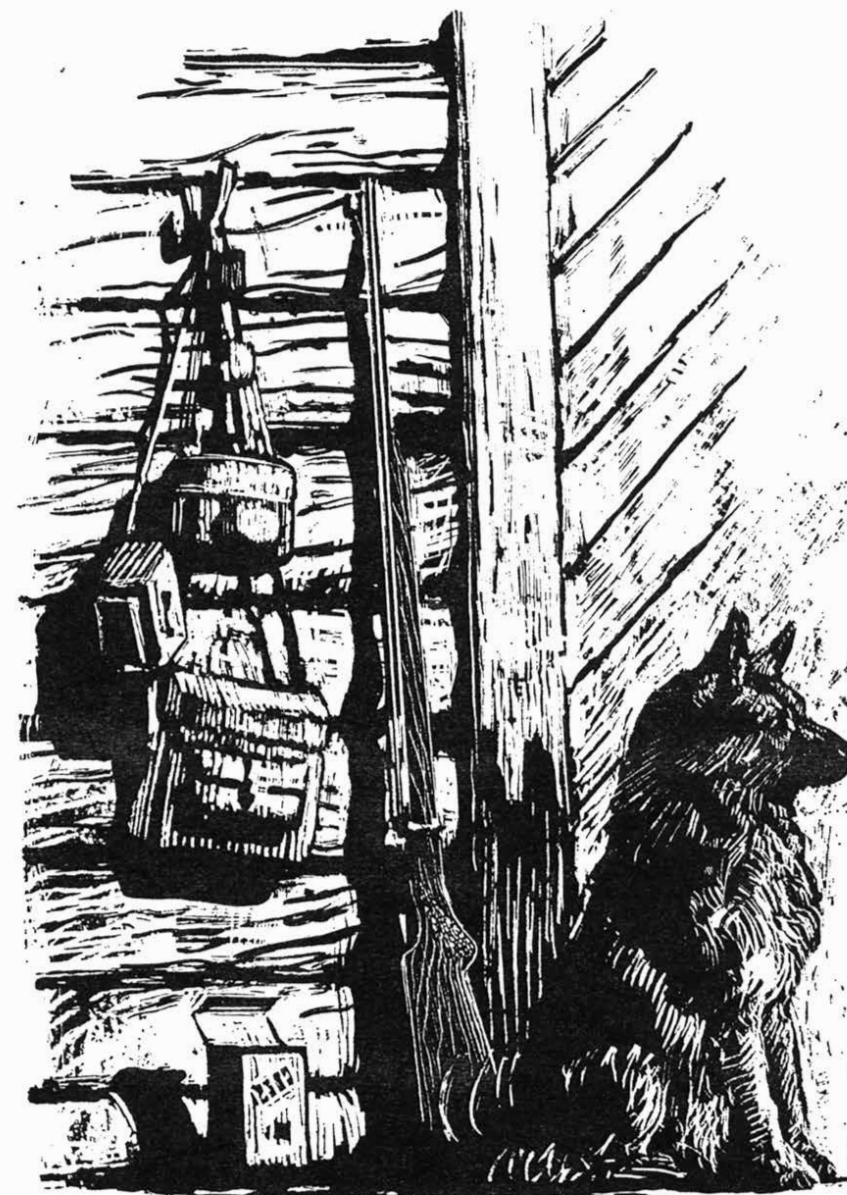
Etter en stund bestemte jeg meg for å hvile med hundene. De ble bundet i hver sin bjørk, og selv satt jeg og nøt duften av tobakk og kaffe i forening. Over et lite bål hang alt Svartelars og småputret. Kaffen og smørbrødet døyvet litt på ergrelsen over det passerte, allting hadde unektelig gått litt keitete. Jeg satt der ialfall og nøt tilværelsen, det var fin vær og godt og varmt. Ja, rett og slett vakkert var det, med solen flommende ned over bjørkeskogens høstfarger og med lyng og myrgress i fint avstemte nyanser.

Som jeg sitter der betatt av all denne skjønnheten, skvetter plutselig begge bikkjene opp, ser skarpt oppover mot lia og værer. Det er ikke tvil i min sjel, og river selen av bikkjene, og de setter avgårde oppover myrdraget så spruten står om dem. Inne fra skogen hører jeg Taggs kjente, rolige boff, og øyeblikket etter Bamse også. Og sannelig hører jeg ikke også tydelig snarket av en elg som er sint - Denne gangen står det som spikret. Du skal bli min tenkte jeg. Her ville det ikke ta lang tid å stille, for vindraget var rett imot meg. Forsiktig smyger jeg meg fram mot kanten av en myrhals, og bak en vid gran ute på myra får jeg med ett se ei kolle. Bikkjene gjør frontangrep mot Kolla, og med kraftige spark og iltre byks går hun til motangrep. Men gråtassene vet å passe seg og foretar lynrappe unnvikende og omgående bevegelser. Det smeller fra åttemillimeteren min, og det ryker fra bogen på kua. Det skuddet alene var uten tvil drepande, men for sikkerhets skyld ga jeg kolla ei kule til. Den stupte momentant. Elgen var blitt liggende i et forferdelig blauthøl, og mer enn vrient til, men etter å ha sanket noen kavler kunne jeg omsider komme til å få veidet den.

Ettter en ørliten dotsup - en skål med meg selvfor bikkjene dro jeg hjem til setra etter elgkjører, i håp om at vi kunne få kolla framkjørt samme ettermiddag. På Graven var jaktkameratene alt kommet tilbake, da de allerede

tidlig på morgenen hadde vært så heldige å felle ei riktig bra kolle. Nå sto de uthvilte og klare til å dra ut på en liten eftasjakt. Tømmerkjørerne som hadde lovet oss assistanse med å frakte fram elgen, var dessverre i skogen, så noen elgkjøring ble det ikke før dagen etter. Ettermiddagen benyttet jeg derfor istedet til

å vaske opp og rydde i det prektige seterhuset vi hadde fått til vår disposisjon. Seterhusene er for de flestes vedkommende aldeles utrolig pene og ualminnelig godt vedlikeholdt. Det tyder på at den tradisjonsrike utnyttelsen av fjellherlighetene, som Øyer-bøndene har tatt i arv fra sine forfedre, fortsatt vil bli opp-

rettholdt. I de siste årene er seterdriften blitt godt modernisert, ikke minst ved de tallrike bilveiene som er bygd, så og si til hvert eneste seterbol. Øyværingene er klar over det aktivum de har her, det er tusener tonn av ost og smør som gjennom seklene er hentet hjem fra de feite gressgangene i Øyerfjellet.

Kunne veggene tale, tenkte jeg da jeg om ettermiddagen satt i det lune, hvitskurte gamle størhuset, for en historie ville de da ikke kunne fortelle? Velstanden og omhuen formelig lyser mot en fra det gamle størhuset, fra fjøset og geithuset og ikke å forglemme den forseggjorte avkjølingskommen borte i den klare fjellbekken like ved, som har rent og rent i år-tusner og med usvekket livsmot skurt steinen hvit og ren. Tross omleggingen av seterdrifta står den gamle ystepanna fremdeles på sin plass ved skorsteinen, blankpusset og velsmurt med trelokk over. I ostebua står gamle smørkinner og trebunker og andre bruksgjenstander påpasselig stablet bort, mens separatoren like omsorgsfullt er demontert og pakket inn og oppbevart på sin spesielle plass i buskapet. I ostebua henger det fremdeles igjen i hyller og vegger den så karakteristiske søtlukten av lagret ost. Det hele er en del av en solid og grunnfestet livsstil, det er et ledd i bevarelsen av tradisjonsrik gammel kultur.

Det er godt og lunt i størhuset, det er begynt å mørkne såpass at det er antydning til flakkende lysninger fra ovnsvarmen på gulv og takbjelker. Jeg setter meg med en kaffekopp på den veggfaste langbenken under vinduet og lar roen falle over meg. Det er musestille - bare tunge åndedrag fra elghundene som ligger foran komfyren. Fra vinduet ser jeg utover fintottvollene nedover mot Gjæsa og myrene som strekker seg langt utover på den andre siden av elva. Bjørkeskogen langs den øvre kanten av myrslagene bukter seg i odder og viker, staffert med border av fjellvier, dvergbjørk og fett fjellgress. Det er et ønske-beite, ikke bare for buskap, men like mye for

villmarkens dyr. Det er ofte en kan se elg gå der å beite morgen og kveld.

Fra vinduet kan jeg videre følge den fine, slake åsryggen utover mot Hynna og Hornsjø. Utpå åsen der var det at Knut i forfjor møtte alle tiders elgokse - uten rifle sto han plutselig ansikt til ansikt med den på ti meters hold. Han kunne telle fireogtyve spir på den veldige krona. Med et brak forsvant den som en vind, - nei, som et lite skred - utover lia. Hvem vet, tenkte jeg, kanskje går storbringen fremdeles et sted der ute på åsen og rusler. Det knepper i budørklinka, og inn kommer karene, godt slitne etter en hard eftastur.

På langbordet står glass og dottsop klar for påkommende tilfelle. Jeg skjønnte at det hadde hendt noe, men hva? Jo, det var "Blessen" de hadde vært ute for - en elgokse som var kjent av alle seterliggere på grunn av sitt utseende, som hadde gitt den navnet. Den hadde vært litt for vrien for dem og hadde greid seg unna flere ganger, enda de visst hadde såret den. I mørkningen hadde de måtte oppgi jakten og dra hjem med uforrettet sak.

Alt klokken fem neste morgen var derfor karene på spor etter Blessen igjen, og etter flere timers sporing og slit fikk de endelig gitt den en drepande kule. Det er en prestasjon de skal ha honør for - de er jegere som er seg sitt ansvar bevisst.

Elgjakta fortsatte godt dette året, og etter en flott los siste dagen var kvota fylt. Denne høstens jakt, med flotte naturopplevelser, dager med slit og hygge, spenning og ro gikk over i historien. Og så var det bare å vente et helt langt år før bikkjene påny kunne slippe til, og jaktkameratene møtes til ny dyst.

Karen Botterud 1900 - 1964

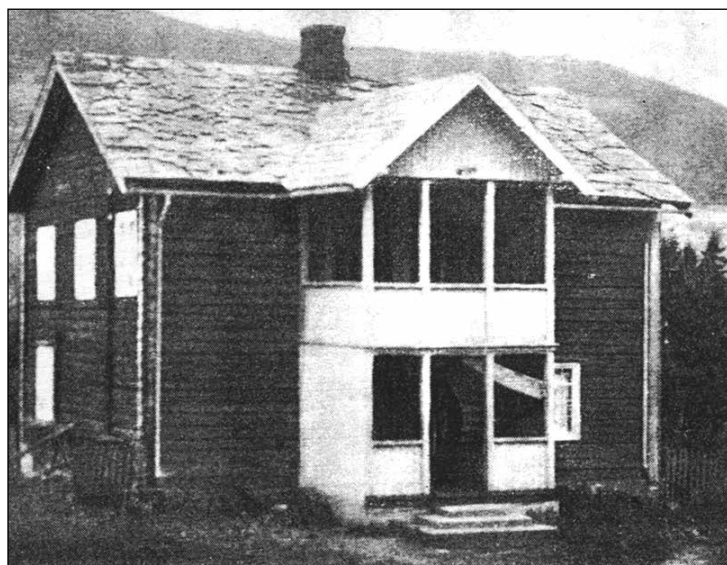
Uttdrag av minneord over ei framstegskvinne på Tretten, trykt i Årbok for Gudbrandsdalen i 1964 skrevet av Kristian Pålserud

"Karen Botterud var fødd på Botterud i Tretten-baklia og vart tidleg herda i arbeidet. Det var mykje å gjera på den store garden, og borna laut hjelpe til i arbeidet så snart dei vart såpass. Ole Botterud, far hennar, tenkte nok lenger enn bare til å lære borna sine opp i det praktiske arbeidet. Han hadde eit ope auge

for dei åndelege verdiar au og ville gjerne at borna skulle få sleppe ut på skule og lære noko meir. Ho Karen ville gjerne til Voss, til folkehøgskulen hans Lars Eskeland, og det ynskjet fekk ho da oppfylt. Det var ein overlag gild og verdfull skulevinter for henne. Der fekk ho sine livs-ideal, og frå der tok ho med seg ei allmenutdanning som vart henne til overlag stor hjelp gjennom dei vonbrot og påkjeningar som livet kom til å bjo på.

Etter skulevinteren på Voss, fekk ho Karen hug til å freiste seg i meieribransjen. Ho vart eit par år på Lesja ysteri, men her var det at ein tungsam lagnad slo henne ned: Ho fekk poli-omelitt, og vart lam i bae føtene. Eit hardt slag for den unge, livsglade jenta. No vart framtida for henne å sitja i rullestolen. Men Karen gav ikkje opp. Hugen til å veva hadde nok lege latent, men kom nå fram att. Karen kom i kontakt med den landskjende veverka Sunni Mundal i Oslo. Ho kom i lære hos henne. Ho vart ei av dei flinkaste der, og fekk vera med Sunni Mundal og veva på eit stort billett-teppe som dei kalla under stjernene. Heimkomen fra Oslo dreiv ho i mange år med veving, og teppa og åkla hennar gjekk unna. Da Tretten fekk brudestoler arbeidt av Martin Simengard, var det ho Karen som fekk i oppdrag å veva trekket. Og det vart kunstverk av det, vove etter eit mønster frå 1600-tallet.

Men atter kom eit slag: Ho laut slutte med dette arbeidet au. No var det synet som svikta. No tok ho til å skrive. Det hadde ho hatt sers godt for alt i folkeskulen, og på folkehøgskulen hadde ho vori framifrå til å skrive stil.

Vik skule.

Av og til hadde ho innlegg i distriktspressa og i Årbok for Gudbrandsdalen. Det var som mangeårig medarbeider i kyrkjebladet “Klokkeklang” at ho vart best kjend for bygda-folket som skribent. Ho skreiv så enkelt og liketil på bygdemålsfarga nynorsk. Det ho skreiv, det kom frå hjerte og gjekk til hjerte. Til å skrive prologer ved ymse høve var ho meisterleg. Var det festlege tilstelningar av ymse slag på Tretten og dei skulle ha ein prolog, så var det å gå åt ho Karen. Ho visste alltid råd, og fann dei rette orda”

Har funne fram to prologer fra Karen Botterud si produksjon:

100 - års festen til Vik skule sommeren 1960 av Karen Botterud. Vi lever i ei tid da så mange samfunnsplaner blir lagt etter den rettningslinja : “Dette vi har, er så for lite. Det er på høg tid vi får laga det større.” - Ho er ikkje ny. All frisk pågangsvilje ha fylgd henne før, men nå er det sett slik rivande fart på at vi ikke alltid er budde til å klappe i hendene for kvart varsel. Kommunene er for små, gardsbruka, jernvegsstasjonene og skulane. Men kva kan

vår tid bruke dei seinføre i tankegangen til? Vil du vera med så heng på? I heimgrenda mi har vi ein liten god skule som i alle år har greid seg fint med kappgangen med dei andre i bygda. Nå som sume tider før, er han nettopp nede i baredalen når det gjelder barnetalet. Derfor meiner mange at nå må desse borna få skyss ut av grenda, og skulen strykast ut av registeret. Det er ‘Vik skule i Øyer! Etter eit møte i Øyer skulestyre fekk eg eit brev fra vår gamle lærer, J. Haraldseid: “Vemodig er det å tenkje på at no er det for alle tider slutt med Vik skulekrins. Eg drøymde at det til sommeren var 100-års fest. Erling Solberg styrte festen, du hadde dikta ein prolog, og Tor Ile var innbeden, og fortalde om skulestellet for 100 år sia. Ja, dette var en draum, men eg tykte det var ein fager draum”. Erling Solberg fekk eit vink om denne draumen, - så tok snøballen til å rulle, og fest vart det! Alle ville vere med. Ein solskinnsefta den 30. juli held vi festen med skuleborn fra 80 - 8 år. Ordfører, skulestyreformann, Tor Ile, 200 fesstemte gjester samt Tretten musikkforening var med og sette alle i ein festglad stemning.

Prolog til 100-års festen til Vik skule

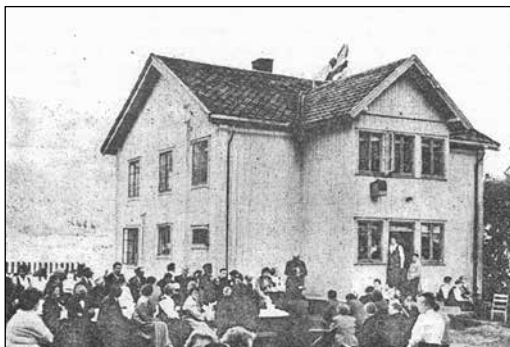
I 1860, da sto nokre sysken her
og gledde seg over dei nye husa som lyste i solskinsver.
Brørne, dei skulle handle, og dei var tri i flokk,
systrene stelle hus og fjøs og sysle med vev og rokk,
Det var Gunder og Even og yngstebroren Johan,
Lisbeth og unge Johanne, som fekk dette her istand.
Tømmermannen Ole Eriksen, husmann i Botterudmoen
hadde tømra opp kvart eit hus for husbonden sin, han “Joen”
Kva han hadde i jordisk løn, det har eg ikkje funne,
- men han vart far til prestar to, som her av grunnen er runne.
Den syskenheimen vart oppløyst, alt etter 10-12 år.
I 1871 vart han skulen vår.

7-800 speciedalar var prisen som bygda gav,
- reisepengar til dei som strauk over det salte hav.
Eg ville skrive ein symfoni, - i moll måtte stykke gå.
men og med sølverne toner i, som steig mot det høge blå.
Og temaet måtte høve som helst til eit gravferdslag.-
Eg “siste farvel” fekk prøve - det skulle vel stemme idag.
Men korleis eg strauk og klonka, - det kom ingen harmoni. -
Ein skjemtegauk til meg blonka og fingra på fløyta si:
Nei, temaet her i huset, det må ikkje låte trist!
For vårfrisk var bekkjebrusen om leiken vi lekte sist.
Her alle fra ABC-kongen, til lærde i parti A.
Må ta jubileumssongen i fesstemning fri og glad!
Vi smiler og kjem i godlag med 100-åringen Vik
og tenkjer på alt han gav oss, så temaet må bli slik:
“Småsporven gjeng i tunet og tippa korn og ribbar strå
og hev så god ein une og lær åt katten grå.”

Nå samler vi i ei klyngje lærarane, alle mann,
til dei skal vi songen syngje og spørja dei lite grann.
Undset, Hoel, Benjamin, Per; Hjelmstad, Jordhøy og Elstad -
det er dei eldste vi ser.Dernest kjem Kristian Bjørnstad liksom litt meire nær,
Kjos og Rugtveit og Sæter fra siste halvhundre år,
Haraldseid, Høystad “Helge” og “Aud”, - Ho som er fødd igår,
desse som skreiv ho på tavlar eller i bøker inn
Vikensværingens livslov, prenta i barnesinn.
- - - “Vi som er fødd i ei bakli, nordanfor all slags gjerd,
kunne det bite lærdom på dette slags folkeferd?
Her som federne våre klora med “i.h.p.”

Stivt med plognevar såre, namnet sitt strevsamt ned,
her som ongane gjætte geiter kring berg og foss
utan å eige bøker, var det da von for oss?
Svara frå lærarflokken blir vel på ymse vis.
Ein står med mesterstokken ferdig til " kjærleg ris,"
ein står med huspostillen, verdig i sid bonjour,
prøver dei små i boka, strengt og etter tur.
Ein reknar ort og dalar, alen og pund og pott.
Andre har kronemynta og metriskmålet fått.
Sume er nøgd når lekse ordrett som erter renn,
andre når borna meltar lærdommen litt om senn.
Alle ville nok forme borna til skuleljøs,
ulikt dei gav sitt livsverk for slekter som kvarv - og oss.
Vi som var fødd i ei bakli, nordanfor all slags gjerd.
jau, vi fekk del i opplysning, fullgod på skulen her,
Det var centrum i grenda, åndslivets gode mor,
her fekk vi klåre utsyn over den heile jord.
Mange dro ut av grenda, også til andre land,
kom att i sønesøner, og synte oss kva dei vann:
stærke, lærde og rike - menner med førarrang
ætta frå folk som her på Vik hadde sin skulegang.-
Salmer og gode Gudsord fygde dei vegen lang.
- nynna så mildt over blå-fjell barndommens voggesang.
Lengsel og tankar varme, heim til sin barndoms leik
sende og dei som arme synest at livet sveik.
Vik, du vår eigen skule ol nok i mange merg. -
Disen om deg idag er rein. Vik, du var bygd på berg.

Når du er jamna med bakken, - når vi er gjømt i jord -
enda vårt tema suser over deg - utan ord;
"Småsporven gjekk i tunet og tippa korn, og ribba strå,
og fekk så god ein une og lo åt katten grå; - - -

Frå 100-årsfesten.

Åpningsfest på Tretten nye gamlehjem søndag 17. april 1955 av Karen Botterud

Denne dagen blakrer flagget
for ein serleg solblank vind.
Bygdens fødrådshus står ferdig
Fødrådsfolk fløtt nå inn.
Og vi tenker glade tankar:
Så merkverdig som det er
at vi verkeleg har fått det,
at nå står det nettopp her!
Derfor ser vi litt attende
på det under som har hendt,
korleis dette vakre bygget
står her som det oss er sendt.

Bakom åsane og fjella,
bak det store blåe havet
langt mot vest
låg det store fridomslandet,
låg og vinka, låg og glitra,
venta den Europas ungdom
som var best.
Landet var så rikt og fruktbart.
Det var skog og jord og elvar.
Prerien av dyr var full.
Det var malm, og det var olje,
Det var gull!
Mange friske unge gjenter,
mange sterke, gode menn
reiste over dit og ga
all sin ungdom, liv og styrke
til det fri Amerika.
Indianerne fekk vike, - -
og dei store bøffeldrifter
vart til mat for bleikansikter.
Men Amerika vart dyrka,
og Europas folk vart rike.
Her frå Tretten reiste også

mange, mange over dit.
Men idag vi minnes to,
to som aldri gløymde bygda,
der som vogga ein gong stod,
og som kom attende hit.
Men da var dei vortne gamle.
Dei var ferdige med plogen,
og den store, store skogen.
Dei var ferdig med å samle.

Men dei fekk ein fager tanke,
og dei fekk det som var meir,
dei fekk sett den ut i livet:
- byggje aldersheim til fleir! -
Mathias Glomstad var den fyrste,
Gustav Bjerke nummer to.
"Plenty money! Sett igang!"
Bygda undra seg, og lo.
Bygda ville vera med!
Dette var eit bygg av rang!
Signe vera Glomstads minne!
Bygda takkar for hans gave,
der han kviler bort om havet.
Gustav Bjerke har vi da
midt iblant oss her på festen.
Han er sjølv hedersgjesten,
sterk og bra.

Og så skal vi minnest
andre to frå bygda vår:
To som streva trutt i livet,
men så heilt i andre kår:
Mari Moen, Kristian Moen
søv nå trygt i dødens hage,
men til denne nye heimen
gav dei livets overskot,

fromt og varmt og hjertegodt!
Kvil i fred, La bygda lage
blomsterteppe mjukt og kvitt
over leiet søtt og blidt.

Ja, så ligg den her og smiler
denne fødrådsheimen vår.
På ein grunn så fast den kviler
på den grunn som evig står:
Den er bygd på elsk til nesten
og på tru og takk til Gud,
på det fyrste og det siste,
på dei store to Guds bud.
Derfor ver velkomne gamle
bestefar og bestemor!
Denne heimen hører deg til,
kvar ein seng, og kvart eit bord.
Her er varmt og lyst og tyleg.
Her er mat og drikke nok.
Kanskje var det mindre - nyleg,
kanskje så at snaut det rokk?
Kom så hit og kjenn deg heime,
det fortener du så vel!
Alle vil så gjerne høre
når du set deg å fortel.
Du har så mange minne
frå den tida du var ung.
Kanskje tida di var sorgfull.
kanskje vegen fall deg tung.
Kom å hør på fuglesangen,
skogen suser her om kring.
Du kan høre klokkeklangen
berre bortanfor ein sving.

Og om våren blir det vakkert
når det snart blir hage her.
Det blir blomster omkring veggen,
epletre og kjørr med bær.
Kjorkjegang og salmesang!
Har du ærend ned i "byen",
gjer du ikkje vegen lang.
Gå litt varsomt, er du støl.
Om så ryggen varsler uver,
kan du gå til doktorn sjøl!
Det er alt som tyder på
denne heimen skal bli god.
du kan halde sinnet ungt
om du trekker litt på åra,
likevel ha fred og ro.

Takk vår gode amerikaner
for du kom til oss påny!
Vær velkommen heim for godt!
Takk til alle bygdens folk
ifrå alle som skal bu her!
Må så signe Gud vårt slott!

Bekiendtgjørelse

Under krigsåra 1940-45 fekk alle som hadde husdyr ein plakat til å feste på fjøsdøra. Der det stod: "Adgang for uvedkommende forbudt", teksta var både på norsk og tysk. Det gjaldt Munn og Klovsjuka, någaa tyskeran au var redde for å få inn i landet. Dette var ikkje fyrste gongen vi vart åtvåra mot at denne sjuken skulle kåmā hit til landet. Blant ein del gamle papirer utlånt av Ola Prestegården, fanf vi m.a. "Bekiendtgjørelse", som i fyrste omgang vart lagt til sie da den både var lang og såg lite interresant ut. Det gjaldt Munn og Klovsjuka som var i anmarsj til Danmark og kanskje āu hit til landet. Her gis ein beskrivelse av sjukdomen, og korleis den skal helbredes. Dette var alvorlige saker som myndighetene fann det riktig ā gjāra kjendt. Denne bekiendtgjørelse vart sendt hit til bygda, og vart læst ved bāe kjørkjer i mai 1790. Anders Prestegården som er veterinār har fått kopi av denne Bekiendtgjørelsen, så dermed er veterināran orientert.

Halvor Strangstad.

BEKIENDTGJØRELSE For landmanden og andre som eie Heste og Faar i Norge

Det hersker for nærværende Tid, næsten overalt i Danmark blant Heste og Hornqvæg end sykdom som i disse lande er usædvanlig og som saavidt det vides ikke for nogen Tid har grasseret i Danske Provindser. I Tyskland og andre Lande hvor den ikke er usædvanlig har man kaldet den Tungekræft eller Brandbyld paa Tungen. Denne Sygdom dreper mange

Kreature naar den overlades til sin egen Gang. Men dens ødeleggende virkning kan temmelig let standses ved rigtig behandlingsmaade og betimeligen anredet Midler. Da denne Sygdom har utbreedet sig fra Holdsteen i Dannemark og det er muligt at ved dens merkelige træf til Norden samme ogsaa kunde indfinde sig i Norge, saa har man anseet det for nødvendigt at give de Norske Landmænd betimelig underrætning om dens beskaaffenhed og om de Midler som erfarenhed har vist at være meget gavnlige. Sygdommen giver sig tilkiende ved Blegen eller liten Byld sædvanlig oven paa Tungen rundt Roden undertiden paa fordelen og undertiden på underdelen eller Siderne av samme, sjeldnere paa anden stede i Munden. Denne Blegn kan kan blive i end kort tiid til et giftigt ædende brandigt Saar som da enten fortærer Tungen at den falder av eller utbreder sig til Svælget og Dræber Kreaturet. Man mærker ikke noget andet Sygdomstegn hos Kreaturet som andgripes av denne sygdom, de æder offte mer enn sædvanlig og kiørne sætter ikke av på mælken, saa at man uden at arransage Tungen ikke kan merke nogen Sygdom hos Kreaturene førend de høre op at æde og styrte. Denne Sygdom Synes ikke at være smitsom men blot grasserende da den kan herske i en stald og dog et et betydeligt antald Kreature i samme aldeles undgaaer Sygdommen. Dens aarsag er endnu ubekiendt og den Synes at bestaa alene i den farlige blegn og paafølgende Saar, ligesom og dens farlighed afverges alene ved at forhindre Saaret og Brandens utbredelse. Hvor man der

for frugter for denne sygdom maa man daglig eftersee Kreatures Mund og Tunge og dersom man da mærker en Blegn med en Knif i midten eller et svampigt urent Saar i hvilket sidste tilfælde Kreaturets Mund er stinkende, saa maa man strax med en dertil beqvemt instrument saasom med bladet af end Sølvskæe der mod Enden er skarp eller imangel deraf med randen af end.

Toeskillig skrabte Blegnen eller Saaret indtil det bløder overalt og da tillige forekomme at intet af Materien eller Blodet Synkes af Kreaturet. Derefter vasker mand det skrabede saar med skarp ViinEdikke, hvori man har opløst saa meget Salt som den kan modtage og holde opløst. Derefter maa Saaret tvende gange daglig eftersees og hver gang indgives saa meget som kan holdes imellem tre fingre af følgende Pulver bestaaende af stødt Salmiak 8 lod omrørt og blandet med en spiseskæe fuld eller et halvt Lod Terpentin Olie, hver gang dette Pulver er blevet indgivet i Saaret afvaskes det igien med ovenmeldte Sals-Eddik, Saa snaaret Saaret nærmer seg til lægning og faaer frisk utseende behøves det aleene at vakes med Salt-Edikken. De af Sygdommen angrebne Kreatur bør Adskilles fra de sunde for hindre at den skarpe og stinkende Materie som flyder af Munden ikke ved Foderne skal skade de Sunde, Stedet hvor de syge Creature har staaet bør og renses og vaskes og det der værende borttages og brendes. En

anden i de Hannoverske Lande og i Holsten saavel i Dannmark med megen god virkning brugt kuurmetode er følgende: Naar man har ved at trekke Tungen du mærker et hull eller Blære på det ommeldte sted saa renser man først Tungen med vaadt klæde fra Liien, derpaa gnides Tungen paa det sted hvor Blæren eller Hullet findes med Viin-Eddike og Salt og pires saa sterkt med et skarp Instrument at det klare Blodkommer ud. I dette saar trykker man lidet af et pulver som bestaar i lige deele af rensed Saltpetter stødt skarp Peber og brendt Alun, dette skeer tvende gange om dagen indtil saaret er lægt. Naar det er lægt smøres det med Olie og Honning. En Time efter dette er foretaget med Qvæget maa det verken æde eller drikke. For at kommen Sygdommen tæs Tungen paa det friske Qvæg hver dag med Vand og Eddike og gnides med Saltpetter og Eddikke. Paa adskillige steder har man isteden for Viin-Edikke med like god virkning brugt øll-Edikke suur reent Vand og isteden for Salmiak brænt Alun eller Salt alene eller i mangel af alle andre Midle Urind. Denne Sygdom kan blive saa ondartet at Menneske og Creature som have fortæret kiødet af saadanne syge ere blevne angrebne af farlige og dødlige tilfælde og Melken af Syge Kiøer har været skadeli. Men især ere det høyst for den som har noget Saar på fingrende eller hænder berøre dette giftige Tunge Saar. Dog har denne Sygdom hidindtil ey alene ikke vist sig i Danmark at være af det ondartede Slags men ogsaa af alle deraf angrebne Kreaturer ere ved foranført Midlers betimelige brug saavidt comissionen er bekiendt ikke et eeneste Stykke bortdød men alle enten allerede fuldkommen helbredede eller dog i god forbedring.

Kiøbenhavn udi den i anledning af Qvægsygen annornede Commision den 13de Marts 1790
E.Scheel C.D.V: Reventlov. C.V:Brandt C.L:Schultz. M: L: Essen. P:C Abildgaard
Læst ved Øyers Hovedsogn den 2den Mai og ved Tretten den 9de Dito Rigtig Copie efter Originalen, Udskreven den 19de Juni 1790.

av Kristian Kvardal

Gamalt frå Øyer

Da Gillebu-nissen og Skard-nissen rauk i hop og slost

Frå gamalt var det slik at det var ein nisse på mest kvar gard. Nissen heldt for det meste til i stallen hos øykjom, og var staillkaran riktig heldig, kunne det nok hende han fekk sjå denne gråkledde vesle tassen med raudluva på hovedet sitja på krubbekanten frammed grom-øykjen sin. Der det var fleire øykjer, var det ein som var grommare enn de andre, og denne var da både feit og fin, for nissen drog foret frå dei andre og borti åt denne. Det hende nok at nissen var borti låvom på andre gardar og stal høy au. Det er fortald at ein knitrande kald måneljos natt hadde Gillbus-nissen vori oppå Skard etter ei dura-beleg diger høybør, men det treffe seg slik at Skard-nissen au hadde vori ute i så små ærend. Han hadde vori nedi Gillbu etter ei like stor høybør, og midtveges mellom desse to gardom,

på ei slette som heiter Rompa, der møttes dei; og der rauk dei ihop og slost. Dei slost med høybørrom på ryggen så høyet gauv. Kven som tapte eller kven som vann, veit en ikkje.

Huldre-ku og varsel

Det var tidleg ein vår i 1860-70 årom at Ola Svebakken som da var husmann i Nistugun Gildbu, skulle inn på Grunna-setra. Det låg att mye snø enda. Det var såvidt flekkbert. Da han var kommet midtvegs mellom Nysetra og Grunna, vart han var ein stor kubøling. Ola vart nok undren over dette, for han skjøna at det kunne ikkje vera nokon som hadde fløtt til fjells med kua enna, men han reiste da rolig videre og for så forbi denne store bølengen med stor, feit, brandete ku.

Det var ein annan gong au at Ola skulle inn på setra. Det var seint om hausten etter at folk var heimattfløtte. Komen innpå Høgåsen innafor Steinsetra, fekk han sjå ein loge eller ein ljøske stod over taket på Prestgardseldhuset innpå Grunna. Da han kom innpå der var alt som vanlig. Ikkje lenge etter brann eldhuset ned. Dei trodde det var noen som hadde vori inne der, og ikkje hadde sløkt varmen godt etter seg. Det var nok varsel om detta Ola såg.

Børsemakaren borti Liasveom

At det før i tida var somme som kunne meir enn sitt fadervår, er sikkert, og dette vart ofte brukt både til det gode og det onde. Johannes Brandborg har fortalt meg dette: Oppi Liasveom budde det eingong ein valdris

som var ein dugande smed. Ein ta skyldfolket mitt, Ole Vedumsdalen, var mye ihop med denne karen. dei for mye inni fjellet både på fisking og reinsdyrjakt om hausten. Ole var og med valdrisen i smiua og drog belgen. Smiua var mura opp tå stein inni jordbakken. Denne valdrisen var ikkje berre vanleg smed, men og ein fin børsesmed. Han krotta ut både låsen og stokken på børsom han gjorde, så det var reine kunstverk. Det er og sagt at han gjorde børser åt Ola Messelt i Østerdalen. Så ein gong skulle Ola vera med att i smiua, for nå skulle valdrisen gjera ei børs att. Da Ola kom inn i smiua, kunne han ikkje sjå noe å gjere børs tå, men da tok valdrisen til å rote borti ei gamal standkinne. Han drog fram noe jernskrap og la det borti smiuvallen og smelta det til ein gloande masse, banka dette til ei plåte, og etter mye hamring og banking hogg dei denne opp i smale remser og rulla dei ihop i ringar. Da dette var gjort, sa valdrisen at nå kunne Ola få gå, for nå skulle han greie seg sjølv. Sveise ihop og bårå hol i børs pipa skulle han gjera om natta. Det var dette som undra Ola korleis valdrisen greidde det, for nokon reiskap åt dette kunne han ikkje skjønna han åtte. Men om morgenen var nå likevel børsa ferdig, derfor trudde folk at han kunne meir enn sitt fadervår.

“Då gråbeinen vart drepen med ein skinnvott”

Tidleg ein morgon husmann på Jevne skulle gå over isen på Jevne-fjorden, kom det setjande eit digert gråbeinbeist rett på han. Mannen vart da ille ved, for han hadde ikkje så godt som ein stav å verje seg med. Men kroppen som

var både kaldblodig og snartenkt, hadde eit par digre skinnvottar på seg. Då udyret kasta seg over han med gapande kjef, kjørde han neven så langt han fekk nedi halsen på beistet. Da han rykte åt seg at handa, sat skinnvotten att nedi halsgropa på udyret som såleis kvåmna. Slik slapp husmannen å bli gråbeinføde.

“Huldra på Augsetra”

Det var seint på hausten og stilt i fjellet, for både folk og fe var heimatt-fløtt. Berre i Systugun Gildbu på Augsetra låg dei att endå. Budeia, ho Mathia, dottera på garden, og Jens Rustberg opplevde da noe rart. Dei såg sju kvinnfolk gå nedover åt Gjæsbrua etter kuråket norda seterlykkja. Dei var likt kledde, hadde grå stakker og bundingstørklede alle sju, og akkurat like langt var det mellom kvar av dei der dei gjekk. Dette var midt på ljose dagen, og baa to såg dette. Det var sikkert huldra oppi Huldrehaugen som skulle på vitjing åt grannefolket sitt uti Gjæslia

Utdrag fra boka av Kristian Pålrsrud

Slekta fra Botterudmoen

i Tretten

Kristian Pålrsrud skrev gjennom mange år utallige artikler og også bøker. Mange av hans bidrag til å bevare historien er gjengitt i dette nummer av “I gamle fotefar”, i tidligere utgivelser, i Klokkeklang og Årbok for Gudbrandsdalen. På siste side i denne utgivelsen av “I gamle fotefar” blir blant annet bøker av Kristian Pålrsrud, som er tilgjengelig for salg eller utlån på biblioteket, beskrevet. I 1958 ga han ut boka “Slekta fra Botterudmoen i Tretten”.

Bak denne utgivelsen ligger et stort arbeid. I tillegg viser Pålrsrud gjennom boka noe av den enorme historiske interesse- og kunnskap han satt inne med. Boka er ei slekts-historie, men også mye mer. Den skildrer livet på Tretten, utvandring og utvikling, fra Ole Eriksen, som ble født på Lagethonsvea i Musdal den 29. juli 1806, og fram til vår tid. Redaksjonen tar med et utdrag av først kapittel av boka. Dette danner grunnlaget for historien “To husmannsgutar frå Tretten som vart prester i Amerika.”

For de av leserne som vil lese mer om livet i Botterudmoen, og hvor etterkommere etter Ole og Kari havnet, kan boka “Slekta frå Botterudmoen i Tretten” lånes på biblioteket.

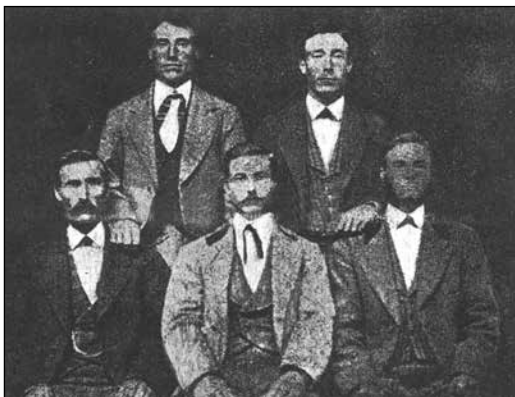

Botterudmoen

Utdrag av boka

Ole Eriksen, som vart stamfar til ein stor og sterk slekt, opplevde krigsåra frå 1 til 8 års alder. Han voks opp til ein kraftkar, herda til livskampen. Etterkrigstida var ikke mindre harde og vanskelege. Så snart han vart voksen nok til det vart han med far sin på tømmermannsarbeid, og han vart med åra ein svært flink tømmermann. Han var og med far sin på arbeid i Lagethon, og fekk der gå skulen som husmann. I 1827 vart Ole Eriksen tru-lova med Kari Engebretsdtr. Stalenget. Ho var fødd 14. januar 1809 av foreldre Engebret Olsen Stalenget og kone Anne Anderdtr. Tande. Det var låke tider for arbeidfolk, og heilt uråd å skaffe husrom. Så det var lange utsikter for giftermål og eige heim for dei to unge. Ole budde i Lagethonsvea, eller så budde han der det fall seg slik i ei eller onnor drengestue på garden der han arbeidde. Kari budde heme hos foreldra sine i Stalenget. Den 3. mai 1828 fødte ho eit jente-barn som fekk namnet Ingeborg.

Så fekk Ole høre at det nordi Trøndelag skulle vera betre von om jord og husvære, og om våren 1829 tok dei to parfolka landevegen fatt. Ole med ei skreppe på ryggen, og Kari

Fem av dei seks gutane frå Botterudmoen som utvandra til Amerika i åra 1870-72.

Frå venstre: Erik, Kristian, Ole, Hans og Kristen.

bar vesle Ingeborg den lange vegen gjennom Gudbrandsdalen, over Dovrefjell til Trønderlag. Det såg ikkje særleg lyst ut for ein stad å slå seg til på der nord heller. Så utpå haustparten laut dei gjera vendereis å gå den lange vegen attende til heimbygda.

Så vart det å ta fatt på ny i heimbygda med å søkje etter husvær. Men i heile bygda var dei ikkje ein husmannsplass ledig. I Botterud var det på den tid ein ung driftig gardbruker, John Eriksen. Han var kome frå Skyberg, og gift med gardjenta i Botterud, Goro Haagensdtr.

Da Ole Eriksen kom i prat med han om jord og husvær var det ikkje verre enn at Ole skulle få rydde ein jordfleck og byggje ein heim i Botterudskogen. Jo, som han kallast, ville gjerne ha ein husmann til. Den 3. oktober 1829 vart Ole Eriksen og Kari Engebretsdtr. vigde i Tretten-kyrkja. I månelyse netter i november og desember hogde Ole hustømmer til stugua si. 19. juni 1830 fødde Kari eit jente-barn som fekk namnet Anne, etter bestemor si. Da var Ole alt kome godt igang med å byggje stugu på det nye bruket som fekk namnet Botterudmoen. Det var om kvelden og natta han arbeide med sin eigen heim. Stugua sto ferdig i 1832. Det var sikkert ein stor dag for Ole og Kari og dei to småjentene da dei flytte inn i eigen heim. Men det var fyrst

nå kampen for tilværet for alvor tok til for dei to, ein kamp som varde uavbrutt i over 30 år.

Ole laut for det meste vera borte på arbeid, enten på pliktarbeid på Botterud eller på andre gardar med tømmermannsarbeid. Det gjaldt om å bryte jord og settja opp både fjøs og låve. Tilslutt fødde han to kyr på bruket.

Barneflokket voks jamt som åra leid. Det vart 6 gutar og 4 jenter, dertil to som døyddes som spebarn. Ho Kari fekk nok å stå i med i barnestell, husstell og krøtterstell. Attåt det laut ho ta sin tårn som husmannskone på Botterud.

Det var mykje arbeid med slaktematen, brygging og baking. I onnetida laut også husmannskona vera med, og ellers når noko ekstra var på ferd slik som gravøl og bryllup.

Det vart fort kjent at Ole Eriksen var ein sers flink tømmermann. I vårfloppen var han sagmester på Botterudbekk-saga, og når noko skulle stelles med hus eller innbu, var det Ole som skulle gjere det. Kor mange av husa på gardane i Baklia frå den tid som er sett opp av Ole Eriksen er ikkje kjent. Det einaste ein veit sikkert er at husa på Vik skulegard og føderådsstugua og det store murafjøset i Sprekkenhus er sett opp av honom.

Barna i Botterudmoen vaks opp til sterke og staute menn og kvinner og dei dro ut frå barneheimen så snart dei var vaksne. Fyrst i teneste i heimbygda, og seinere drog dei fleste av dei til Amerika.

Kari døde den 9. mai 1865, berre 56 år gamal. Etter dette vart det stillt og stusselig i den vesle heimen i Botterudmoen. Det var bare Ole og dei to smågutane, Hans og Kristian att der heime. Da tri år var gått etter at Kari var død, stod også Ole Eriksen på tur til Amerika saman med yngste sonen sin Kristian, som var berre 15 år gamal. Ole stengde døra i Botterudmoen, den heimen han sjølv hadde bygd, og der han og Kona hadde budd i over 30 år. Ole døde i Vermon, Wisconsin i 1870. Så var huslyden i Botterudmoen spreidd for alle vinder.

av Kristian Pålsrud. Årbok fra Gudbrandsdalen 1956

To husmannsgutar frå Tretten som vart prestar i Amerika

Ein dag i sommer tok eg ein tur til Botterudmoen. Sola skein på det gamle bruket som låg der så fredfullt og folkelaust. Porten var stengt, og gardinene dregne attfor glasa i nystugua, og av gamlestugua var det att berre grunnmuren overgrodd med grastorv. Peisen hadde ramla ihop til ein røys. Sotsvarte steinar syntte at her hadde det ein gong vore ei grue.

Her ved denne grua satt Ole Eriksen og Kari Engebretsdotter med dei 10 borna deira og vermde seg så mang ein gong i kalde vinterkvelder. Og her har ho Kari kokt mat åt mann og born, simpel husmannskost, men nærande mat som borna vaks seg store og sterke av.

I 1930-åra ein gong var eg her. Da stod den gamle stugua med grå værbitne tømmerveggar og torvtak, og eg tok eit bilete av ho, truleg det einaste bilete som fins av denne gamle stugua. Nokre år seinere vart ho rivi ned. Den omlag 100 år gamle stugua hadde gjort si tenest.

Det var i 1832 at Ole Eriksen tok til å rydde og dyrke seg ein heim der. Jo Botterud ga han lov til det mot at han forplikta seg til å gå husmann på Botterud på vanlige husmannsvilkår. Fyrst bygde Ole stugu, og seinere fjøs og låve, og rydda jord til eit kufor eller to. Fjøset er for lenge siden borte, men låven er i bruk ennå.

Det var 4 jenter og 6 gutar som vaks opp i den vesle husmannsstugua i Botterudmoen. Dei fleste reiste til Amerika og tok seg godt fram der. Dei to yngste gutane, Hans og Kristian, vart prestar i Amerika.

Far min Ole Botterudmoen, fortalde meg at Hans heilt fra gutedagane hadde fått det i

hugen at han ville bli prest. Han var ofte med far sin åt Tretten-kyrkja. Dei gjekk mer åt kyrkja i den tida. Dei hadde stor vyrdnad for Guds ord, prest og kyrkje. Det var ei stor høgtid for borna å bli med far eller mor til kyrkja om sundagane.

Og Hans var kanskje den som hørde best etter kva presten sa. Når han kom heimat, steig han jamnt opp på ein stein og prekte for syskena sine. Dette hende meir enn ein gong fortalde far. Hans Botterudmoen var fødd 8. april 1850. Som unggut tente han på garden-Skyberg i Musdal. Da han i 1882 reiste til Amerika, tok han Skyberg til slektsnavn.

Alt året etter at Hans kom til Amerika, gjekk han inn på Luther College i Dekora

Bilde av prestene Skyberg

i staten Iowa. Etter 6 års skulegang vart han student, og i 1879 gjekk han inn på presteskulen i Madison, Wisconsin. I 1882 tok han embets-eksamen og vart ordinert til prest.

Frå 1882 til 1892 gjorde Hans Skyberg tenest som prest i Benton og Calmus i Iowa. Så vart han kalla til prest i Fisher og bygland prestekall, der han gjorde teneste til 1904, da han på grunn av låk helse laut trekkje seg attende frå aktiv tenest, og levde siden på farmen sin i Bygland. Han døyde den 8. oktober 1928, 78 år gamal. Han er gravlagt på familiegravstaden deira i Bygland, Minnesota.

Pastor Hans Skyberg vart ektevigd den 8. juli 1885 med Gurene Helvig. Ho var fødd av norske foreldre i Grand Mound, Iowa den 14. desember 1860. Ho hadde god skuleutdanning, og var lærerinne før ho gifta seg. Det er fortalt om henne at ho var ei vel omtykt prestekone og var mannen sin til god hjelp i alt kyrkjeleg og kristeleg arbeid i kyrkjeloknet. Ho døyde den 5. januar 1944, 84 år gamal.

Gurene og Hans Skyberg hadde 4 barn, som alle fekk god utdanning. Dei har i skrivende stund etter seg 8 barnebarn og et barnebarnebarn, etter dei oppgaver eg har fått frå slekta i Amerika.

Kristian hette yngsteguten i Botterudmoen. Han var fødd 25. oktober 1852. Han reiste til Amerika saman med far sin i 1868. Han var da berre 15 1/2 år gamal, og vart konfirmert i Wisconsin.

Dei fyrste åra dreiv Kristian med farmerarbeid om sumrane og med skogsarbeid om vintrane saman med to av brørne sine Erik og Engebret. Han var også en del saman med Hans da denne kom over i 1872. Da Hans hadde teke til å på skule å ville bli prest, fekk Kristian hug til det same.

Så sleit dei seg fram med skulegongen om vintrane og hardt arbeid om sumrane. Litt hjelp fekk dei kansje av brørne sine. Kristian gjekk fyst på Luther College i Dekora og dernest ved Luther Seminarium i Madison, Wisconsin,

Bryllupsfoto av pastor Kr. Skyberg og kone

der han tok eksamen 10. juli 1883. Kristian tok og namnet Skyberg som bror sin, og vistnok også etpar andre av brørne. Han fekk kallsbrev fra Sioux City, Iowa og vart ordinert som prest 5. september 1883. Alt 17. september tok han over prestekallet i Sioux City.

Den 22. mai 1889 vart Kristian Skyberg gift med Olea Waldine Theodora Walderland. Ho var fødd den 24. januar 1870 på Marion prestegard, Clayton Co, Iowa av foreldre pastor Ole Larsen Waldeland og kone Maarthe Enocsdatter Grude.

To år etter giftermålet flytta pastor Skyberg med familie til nytt prestekall i Muskegon Michigan i mars 1891. I oktober 1896 fekk han påny et nytt kall i Aastad Ottertail Co Minnesota. Der gjorde han teneste i dei to menigheter Aastad og Rock Prairie i hele 26 år. Til dette kallet høyrde ein prestegard 120 acre som presten hadde bruken av. Pastor Skyberg hadde fleire kuer, ein del høner og eit spann hester. Det var ein annan ein som brukte landet, og så delte dei avlinga.

Fru Skyberg døyde 12. januar 1906, berre 36 år gamal. Pastor Skyberg vart da sitjande att med 6 born i alderen 5 til 16 år. Pastor Skyberg fekk slag på prekestolen i 1922, og døyde to veker etterpå den 5. februar 1922, 70 år gamal. Han vart gravlagt på Rocks Prairie kyrkjegard, der kona hans alt hadde kvilt i 16 år. Pastor Kristian Skyberg og kone hadde 6 barn. Dei har no 19 barnebarn og 12 barneborns born etter dei opplysninger eg i det siste har fått frå deira etterkomarar i Amerika.

av Josef Strand

Tømmerhesten "Pelle"

Tømmerhesten "Pelle" søker om høieste tilleggssrasjon på mjøl for ca.120 dager som han må utnistes med for å være borte dag og natt.

Mel: Blant alle lande i øst og vest.

Forsyningsnemnd. Du Almæktige!

Hør mine bønner sanddræktige.

O, giv oss her

lidt mer mjøl så er

dere Præktige.

For kubikmeter 105

Med tømmer, det må jeg slæpe frem,

Først ut av skogen,

Så ned på Lågen.

Den vei er slem.

Og meierifavner, så tunge er dem

Det må jeg arme hest skaffe fem.

Og hele tida eg blir på Lia

Langt fra mit hjem.

Om mye mjøl du kan skaffe meg,

Så vil jeg komme å takke deg.

Jeg er så ung

For slik kjøring tung

I slik bakke lei.

Hilsen Pelle Kruke, 3,5 år.

Utnevnelse av æresmedlemmer

På Øyer og Tretten historielags årsmøte i 2007 ble lagets tre første æresmedlemmer utnevnt. Det var Lars Holmen, Ola T. Rybakken og Johan Kråbøl.

De tre har hver på sin måte, og felles, lagt ned et imponerende arbeid for laget, og for bygda. De har samlet og tatt vare på, viktig og spennende, lokalhistorie til glede for senere generasjoner.

Æresmedlemmene ble behørig feiret på Øyer Gjestegård 23. mars i år. De fikk overrakt spesialdesignet diplom og blomster. For å understreke hvilken fest dette var for Øyer og Tretten historielag ble årsmøtet avsluttet med rømmegrøt, spekemat og kaffe.

Begrunnelser for utnevnelse av æresmedlemmer til Øyer og Tretten historielag

Lars Holmen ble første gang innvalgt i styret for Øyer og Tretten historielag i 1984. Siden har han gjort seg gjeldende i de aller fleste av lagets aktiviteter.

De tre første æresmedlemmene: Ola T. Rybakken, Lars Holmen og Johan Kråbøl

Han er levende interessert, og er en engasjert lokalhistoriker. Holmen har vært leder av laget fra 1997 - 2003. Han har også i mange år vært styremedlem, kasserer og sekretær i laget. Han har vært med i redaksjonen for "I gamle fotefar" i 12 år fra 1992 - 2004. I denne perioden har Lars Holmen bidratt med en rekke interessante artikler, og han har lagt ned et stort arbeid med å samle inn og bearbeide stoff, samt motivere andre til å delta som skribenter. Videre har han også hatt ansvar og medvirket til utgivelse av "Nytt om gammalt".

Holmen har vært primus motor med hensyn til å ta vare på, og flytte, gamle hus fra Vik til Ungdomsskolen. Han har også sørget for å fylle disse med viktige antikviteter fra bygda. I denne sammenheng har han bidratt til å gi den oppvoksende slekt kunnskap om gamle tradisjoner. Lars Holmen har arrangert turer og tilstelninger, gitt sambygdinger interessante opplevelser med historisk innhold. Vardkampen og virksomheten rundt den har kommet i fokus igjen mye takket være hans innsats.

Han har også vært med på å legge forholdene tilrette slik at Pilgrimsleden ble en realitet igjen gjennom bygda, og han har vært en ettertraktet guide langs leden siden.

Var også medvirkende til at kikebøkene ble renskrevet og utgitt. Lars Holmen har også gjennom en årrekke påtatt seg ansvaret for distribusjon og salg av lagets bøker.

Siden 1984 har han lagt ned et fantastisk og imponerende arbeid for Øyer og Tretten historielag.

Johan Kråbøl ble valgt inn i styret for Øyer og Tretten historielag i 1981, og ble leder i 1982. Han har mange år bak seg i styret, som leder, kasserer og styremedlem. I årene siden 1981 har Kråbøl på ulike vis vært knyttet til laget, og han har lagt ned et imponerende arbeid. Han har vært initiativtaker, motivator og igangsetter.

Han var blant initiativtakere til "I gamle fotefar", og var medredaktør fra den første utgivelsen i 1988. Dette arbeidet fortsatte han med i 12 år, fram til 2000. Han har i alle disse årene vært en ivrig samler av stoff til artikler, samt vært en aktiv skribent i "I gamle fotefar" og "Nytt om gammalt".

Johan Kråbøl har sørget for mange verdifulle båndopptak fra begivenheter i bygda, bl.a. av åpning av Øyerbrua i 1985. Videre har han bidratt til å bygge opp et rikholdig billedarkiv for historielaget. Han har også lagt ned et stort arbeid ved fotografering og registrering av setrene i Øyerfjellet.

Han har gjennom en årrekke vært en positiv, aktiv og arbeidssom medarbeider i mange av historielagets aktiviteter. Et imponerende arbeid til nytte for Øyer og Tretten historielag, og alle Øyers innbyggere. Som dyktig håndverker har han også tatt vare på, og holdt ved like gamle håndverkstradisjoner.

Ola T. Rybakken har gjennom en årrekke bidratt med verdifullt arbeid og engasjement til nytte for Øyer og Tretten historielag, og for kommunens innbyggere. I 1989 ble han valgt inn i styret for laget. Fra utgivelsen av det første "I gamle fotefar" i 1988 til 1996 var han medredaktør og en ivrig bidragsyter, inspirator og veileder med hensyn til alt illustrasjonsarbeid. Etter dette har han fortsatt som skribent, og totalt har han bidratt med ca 50 artikler.

Ola T. Rybakkens innsats for Øyer og Tretten historielag, samt alle historieinteresserte Øyværinger, startet lenge før han i 1989 ble valgt inn i lagets styre. Alerede på 1950 tallet laget han, og forærte kirken, mosaikkorset over alteret i Øyer kirke. Til samtlige bind av Tor Iles bygdabøker sto han for bokutstyret, "tegna vignetter, friser, bumerker og somt anna", som det står i "Fyrord" til bind 5. Som honnør til Tor Iles laget Rybakken en vakker illustrasjon til

Bygdesong for Øyer, skrevet i 1922. Sangen med illustrasjon ble i 1990 trykket opp av historielaget, og selges fortsatt gjennom lagets salgskanaler. Han har videre illustrert logoen til Øyer og Tretten historielag, samt Hærdera, kommunevåpenet til Øyer kommune.

Han deltok aktivt i arbeidet med skriving og utgivelse av "Og ingen kom att" og "Nedlagte boplasser i Øyer og Tretten". I 2000

utga han boka "Ord fra bygdemålet i Øyer og Tretten". Rybakken har nedlagt et imponerende arbeid for historielaget og kommunens innbyggere.

Øyer og Tretten historielags diplomer til æresmedlemmer, designet av Trond Rybakken.

En ordhittug mann

Ein kar som hette Iver Berdonslien, var en vittig fyr som kunne finne på mange sleivord.

På en gård fikk han smørbrød til frokost. Han satt da og stirret på smørbrødet. Husmoren som så dette, spurte om det var noe galt med smørbrødet nå att.

Han sa da: "Det er så mye rart i denne verden, i går så jeg så godt at jeg så myggen gjespe gjennom smørbrødet, men i dag kan jeg ikke se smøret på brødet".

En dag fikk folkene på gården høre et forferdelig nødrops fra baksiden av et av uthusene. De styrtet forskrekket til, der satt Iver, og så sa han:

"Disse svinene er så sinte på meg og vil sette på meg fordi jeg spiser opp maten for dem her på gården".

Prolog

*Var det ut frå di voggegave
du sa desse orda som ong:
Vi vil reise vårt merke over landet.
Det vil bli til en fylking ein gong*

*Drømmen du bar på møtte vårlege vinder,
der flokken og følge av bygdekvinner
ga deg det såmmå svar.
Og som i fra sjølveste kjærleiksgrunnlaget
var bandet om heimen - om bygda og landet.*

*Ringene vart slutta - og ringene vart stor.
Det sentrale ordet - og begrepet er Mor.
Ho som be i bleike timer
om bergingsvon for nye ættled.*

*Bygdene våre fostra mange. -
Hårr og ein med ymse lagnad.
Somme fekk så stutt ein time -
andre fekk så lang ein dag.
Eit er visst: Ærendslaus går ingen.*

*Du kjem frå dei flåe bygder -
du kjem ifra dal og lier.
Ann Magritt - ånda hos deg sjøl
er med gjennom alle tider.*

*Over bygdelag og grender
sett du alt så vel istand.
Høgreiste - sevjetonge tanker
står og vitne - over land.*

*Du finn fram att - og tek vare på
så mangt av det ei onnor tid eingong gjekk frå.
Sjolv vår nytid av idag
er så rikt på runemerkjer.
der gammeltid og nytid møtes -
kanhende på eit attgrodd råk -
der skog og fjellvind nynne
og fortel om ætters tråkk.*

*Du vil verne tradisjonar -
i akt for det som er - og var,
du vil syngje kjente toner
over gamle fotefar.*

Historielaget har følgende bøker og hefter til salgs:

"I gamle fotefar:"

1988 og 1989	pr.stk.	kr. 100,-
1990 opptrykk		kr. 100,-
1991, 1992 og 1993	pr.stk.	kr. 100,-
1995		kr. 100,-
Alle fom. 1996	pr.stk.	kr. 100,-

Kr. 1100,- (2/3 pris) for hele serien samlet
minus boka for 2007

Kyrkjebøker frå Øyer og Tretten

Bøkene 1 - 4 er utselde.	
Bok nr. 5 (1842-1857)	kr. 150,-
Bok nr. 6 (1858-1874)	kr. 120,-
Bok nr. 7 (1875-1877)	kr. 35,-
Bok nr. 8 (1878-1893)	kr. 60,-

Øyer sokn

Bok nr. 9 (1878-1893)	kr. 300,-
Tretten sogn. Opptrykt.	

Odd Bjerke:

"Tretten - afstigning på høire side. Om jernbaneåpningen i 1894"	kr. 120,-
---	-----------

Tor Ile:

Bygdasong for Øyer.	
Ill. av Ola T. Rybakken	kr. 50,-

Ola T. Rybakken:

"Ord frå bygdemålet i Øyer og på Tretten"	kr. 240,-
Tillegg til "Ord frå bygdemålet"	kr. 30,-
Tingboka for Øyer 1705-26 (hefta A4-format)	kr. 200,-

Lokale forfattere med lokalt stoff:

Kristian Pålrsrud, "Et bygdesentrum blir til"
Henvendelse Kjetil Pålrsrud Dale Gudbrands Trykkeri

Kristian Pålrsrud, "Slekta frå Botterudmoen i Tretten",
Biblioteket

Ivar Pålrsrud, "Bakenfor ligger en barndom".
Biblioteket

Bjørn Elling Solheim, "Det var en gang - Etter Erik
Solheims notater", Biblioteket.

"På råk og rekste, Josef Strands diktning" av Hans Hagen.
Biblioteket

Øyvind Fonstad, "Slektsbok- Magnhild og Ingvald fon-
stads slekt", Biblioteket

Ivar Pålrsrud, "Det siste rommet", Biblioteket.

**Det er mulig noen av bøkene er å få kjøpt, men
sikkert er det at Biblioteket i kommunen har dem
alle. Hilsen Redaksjonen**

Bøker og hefter fås kjøpt her:

Coop-marked, SGS-lag, avd. Øyer og avd. Tretten
Tretten Nærstasjon, Aktivitetssenteret
Kiwi, avd. Øyer og avd. Tretten
Siste nummer av "I gamle fotefar" og
"Ord frå bygdemålet" fås kjøpt
i bokhandlene på Lillehammer og i Ringebu.

Ta ellers kontakt med:

Lars Holmen, Prestegardsveien 7, 2636 Øyer
Tlf.: 612 78 329. Han sender gjerne ut.

VIL DU BLI MEDLEM I HISTORIELAGET OG STØTTE ARBEIDET VÅRT?

Kontingent for livsvarig medlemskap er kr. 500,-
mens årskontingenten er på kr. 100,-.

Ta kontakt med kasserer Ola Hjelmstadstuen,
2635 Tretten. Tel. 612 76 310.

